

't Vagevenster

Heemkundevereniging Berchs-Heem

Bestuur

Naam/functie:	Adres:	Telefoon:	e-mailadres:
Gerard van der Linden Voorzitter	Het Reut 103 5351 TB Berghem	06 24635166	gvdl@kabelfoon.nl
Gerard Hoeks Vicevoorzitter	J. Gagarinstraat 21 5351 HA Berghem	0412 401844	fam.hoeks@planet.nl
Jan Noordeloos Secretaris (Wvd)	Toxopeusstraat 8 5351 BV Berghem	06 13645682	secretariaat.hkv.berchsheem@gmail.com
Lambert van Hintum Penningmeester	Clausstraat 5 5351 CJ Berghem	06 50848587	lambertvanhintum64@gmail.com
Gerrit Smits Bestuurslid	Broersstraat 25 5351 BP Berghem	0412 401518	smits25@caiway.nl
Willy van Erp Bestuurslid (Wvd)	Burg. van Erpstr. 70 5351 AZ Berghem	06 21916320	willyerp@hotmail.com

Ereleden:

Jo Hoeks- van Thiel	Herman van de Camp	Jan van der Burgt
---------------------	--------------------	-------------------

Werkgroepen:	Contactpersoon:	Telefoon:	e-mailadres:
Werkgroep redactie 't Vagevenster	Gerard Hoeks	0412 401844	fam.hoeks@planet.nl
Werkgroep redactie 't Tusedurke	Willy van Erp	06 21916320	willyerp@hotmail.com
Werkgroep straatnamencommissie	Bert Akkermans	0412 402424	ljpakker@caiway.nl
Werkgroep bijzondere bomen	Gerard van der Linden	06 24635166	gvdl@kabelfoon.nl

Beeldbank- Berghem:	Contactpersoon:	Telefoon:	E-mailadres:
Werkgroep beeldbank-foto's	Ineke Mulders	0412 402901	mulders2010@kpnmail.nl
Werkgroep beeldbank-bidprentjes	Jan Bon	0412 401131	p.bon@hetnet.nl
Werkgroep beeldbank-objecten	Jan van der Burgt	0412 401183	janenjos@ditadres.com
Werkgroep beeldbank-documenten	Leo van Oorsouw	06 36564914	leo5351@gmail.com

Algemene gegevens:

Website: <https://www.berchs-heem.nl/>
 e-mailcontact: secretariaat.hkv.berchsheem@gmail.com
 Facebook: <https://www.facebook.com/beeldbank.berghem.5>
 Beeldbanken: <http://www.beeldbank-berghem.nl/cgi-bin/beeldbank.pl>

Bezoektijden Nieuwe Heemkamer:

Elke eerste zondag* van de maand van 11.00 tot 13.00 uur
 Elke dinsdagmorgen* van 10.00 uur tot 12.00 uur
 Elke woensdagmiddag* van 14.00 tot 16.00 uur
 Elke vrijdagmorgen* van 10.00 tot 12.00 uur
 Op afspraak via het secretariaat (* m.u.v. de maanden juli en augustus)

Bezoekadres: Nieuwe Heemkamer Osseweg 49, 5351 AB Berghem (voormalige kantine Berghem Sport)
 Postadres: Secretariaat Heemkundevereniging Berchs-Heem Berghem p/a Osseweg 49 5351 AB Berghem
 Tel: 06 13645682

Lidmaatschap: € 20,00 per jaar (inning door de penningmeester uitsluitend via automatische incasso)
 Bankrekening IBAN: NL38 RABO 0106 5168 17

Van de redactie

Eindelijk!!!

Inderdaad eindelijk is er weer een nieuw Vagevenster. Tijdens deze verschrikkelijke pandemie vielen bijna alle verenigingsactiviteiten stil. Ook voor onze heemkunde vereniging, geen werkgroepen, geen lezingen, geen excursies, kortom geen enkele activiteit. Maar er gloort licht aan het einde van de tunnel. We zijn voorzichtig optimistisch over het afnemen van deze vreselijke, alles verlamrende pandemie.

Wij van de redactie zijn trots op dit nieuwe Vagevenster. Trots op de nieuwe fullcolour omslag, een ontwerp van Ben van Schaijk. Trots ook op drie totaal verschillende artikelen, maar het meest trots zijn wij op het feit dat alle drie de artikelen geschreven zijn door leden van onze eigen vereniging.

Zo is daar het verhaal van Jacky Preddy uit Gold Coast Australië, inderdaad lid van onze vereniging, zij heette voor haar huwelijk en emigratie, Jacqueline Hoeks, een geboren en getogen Bergse. Een interessante zoektocht naar de identiteit van haar opa van moeders kant: **“Zoektocht naar opa”**.

Het tweede stuk is van Leo van Oorsouw en is eigenlijk per toeval ontstaan. Leo was namelijk in een archief op zoek naar iets, maar stuitte daar op wat anders dan hij zocht. Hij ontdekte daar dat er ooit in Berghem een heus waterschap werd opgericht: **“Waterschap de Hondshoek”**.

Tot slot een bijzonder verhaal dat Lambert van den Heuvel optekende in samenwerking met Cor van den Heuvel over een familie uit het Kruiwagenstraatje. Wat is er zo bijzonder aan deze familie zult u denken. Het is zo speciaal omdat uit één gezin maar liefst vier zussen non werden. Hoe dat ging leest u in:

“Vier religieuzen uit één gezin”.

Veel leesplezier.

Zoektocht naar Opa!!

Mijn moeder, Jo Hoeks-Van Thiel, mede-oprichtster en erelid van Berghs Heem en het Vagevenster, was een kei in onderzoek naar het verleden. Ze leerde oud-Nederlands lezen zodat ze eeuwenoude documenten kon ontcijferen. Stambomen van menige families werden uitgezocht, en de geschiedenis van Berghem en haar mensen hield weinig geheimen als Jo er mee klaar was. Ze kon menig Berghemmenaar niet alleen vertellen wie zijn of haar grootouders waren, maar in veel gevallen ook, over-grootouders en soms ook nog hun bet-over-grootouders!

Maar met al haar onderzoek, al haar kennis, en al haar bevindingen over het verleden van families en van Berghem zelf, was er altijd één geheim, één vraag waar ze nooit een definitief antwoord op heeft kunnen krijgen. De vraag die haar tot aan haar dood dwars zat, Wie was haar eigen vader? Om deze vraag te begrijpen moeten we even terug gaan in de tijd, en wel naar het jaar 1898.

Grada van Zummeren, de moeder van Jo van Thiel, kwam op 29 september 1898 ter wereld in een huisje in de Harense Steeg, als derde kind van Knillus van Zummeren en Annemie van de Haterd. Zoals bij vele Berghemse families heerste ook hier veel armoede. Knillus ging 's zomers naar 'Holland' (het westen van het land) werken, en dan stond Annemie er alleen voor. In de winter maakte Knillus klompen en was strodekker.

Grada had het niet makkelijk. Als kleuter kreeg ze een oogziekte en werd tijdelijk blind. Ook heeft ze ooit de pokken gehad, waaraan ze diepe kuilen (tot op het bot) aan haar armen overhield. Na de lagere school, terwijl haar broers naar de ambachtsschool in de Monsterstraat in Oss gingen en haar jongere zusjes naar de naaischool in Haren mochten, was het voor Grada mooi geweest. Op 12-jarige leeftijd moest ze gaan 'dienen': werken in de huishoudens van andere mensen, iets wat ze tot kort voor haar dood is blijven doen. Met vaste regelmaat moest ze naar huis komen om te helpen met zieke of stervende familieleden.

In 1920 ging Grada dienen bij de familie Steinhauser, in de Kruisstraat in Oss, tegenover de Jurgens fabrieken (de huidige Groene Engel). Haar dochter, Jo van Thiel, schetst de relatie later in haar dagboek: 'Hij is een hoge piet bij Jurgens. Deze keer is ze het beter eens met meneer dan met mevrouw. Hij neemt haar mee naar Den Bosch met de trein en daar zet ze haar spaarcentjes op de Hanzebank die na een paar jaar failliet gaat en dan heeft ze niets.'

Ing.	Maand	Jaar	Betalingen afgedraht in lokaal	Saldo op rekening	Totaal op rekening	Handtekening
15	April	1900	Overdracht van geld	100,-	100,-	Grada van Zummeren
25	Juni	1900	Overdracht van geld	50,-	150,-	Grada van Zummeren
15	Jan	1901	Overdracht van geld	50,-	200,-	Grada van Zummeren
15	April	1901	Overdracht van geld	50,-	250,-	Grada van Zummeren
15	Juni	1901	Overdracht van geld	50,-	300,-	Grada van Zummeren
15	Jan	1902	Overdracht van geld	50,-	350,-	Grada van Zummeren
15	April	1902	Overdracht van geld	50,-	400,-	Grada van Zummeren
15	Juni	1902	Overdracht van geld	50,-	450,-	Grada van Zummeren
15	Jan	1903	Overdracht van geld	50,-	500,-	Grada van Zummeren
15	April	1903	Overdracht van geld	50,-	550,-	Grada van Zummeren
15	Juni	1903	Overdracht van geld	50,-	600,-	Grada van Zummeren

Terwijl Grada in Oss werkte kreeg ze, voor zover we weten voor de eerste keer in haar leven, verkering en wel met Nol van Thiel (geboren 12 januari 1895 in Oss, zoon van Theodorus (Dorus) van Thiel en Anna Maria Beekers) die ook bij Jurgens, en dus voor Steinhauser werkt als magazijnbediende.

'Nol is een stille, teruggetrokken, ziekelijke, lelijke, pokdalige man, met veel hobby's en verschrikkelijk zuinig. Hoelang Grada en Nol elkaar kenden is onbekend. Haar schoonzus, Anna Klerks, vond Nol een griezel en toen Grada tegen haar zei: "ik heb verkering en jij kent hem", schrok ze toen ze hoorde wie het was.' – Uit het dagboek van Jo

Martien en Nolda van Thiel, respectievelijk broer en zus van Nol, werkten ook bij Jurgens in de fabriek, maar volgens Grada waren ze jaloers op haar omdat zij het makkelijke baantje had en in het grote mooie huis werkte terwijl zij 'op de fabriek' werkten. Grada kon niet met de familie van Nol overweg.

Arnoldus L. van Thiel *1895-1927

Eind 1925 raakte Grada in verwachting. Dit werd uiteraard zo lang mogelijk verzwegen. Toen het nieuws uitlekte was het hek van de dam. Thuis kreeg Nol de wind van voren. Zijn broers en zussen stookten hem op om niet met Grada te trouwen omdat het kind niet van hem zou zijn. Volgens Grada was hij nogal goedgelovig en wantrouwig. Er ontstond een verwijdering tussen Grada en Nol en er werd niet getrouwd.

Uit het dagboek van Jo:

'1926: Op 24 september werd ik geboren. Mijn moeder was niet getrouwd omdat Nol van Thiel, waar ze verkering mee had, niet geloofde dat ik van hem was. Ene ome Martien [van Thiel], die evenals mijn vader Nol dus bij Jurgens werkte zou het praatje rondgestrooid hebben dat de vader ene Steinhauser zou zijn, waar mijn moeder als dienstmeid werkte. Ze was het daar inderdaad goed mee eens en ze kreeg nogal eens iets extra. Dat konden Nol zijn zussen niet uitstaan omdat zij erg stug waren en dus niets extra kregen waar zij werkten. Martien moest bij Steinhauser komen en zijn woorden herroepen, anders kreeg hij ontslag. Maar het praatje was de wereld in.'

Aangezien Grada niet getrouwd was toen Jo werd geboren op 24 september 1926, kreeg Jo de achternaam 'van Zummeren' zoals hier te zien is in de eerste vermelding van Jo in de Volkstelling van 1923-1939 van het adres Harensche Broek A63 (in de daarop volgende telling, nr. 12 van 1923-1939, was haar naam veranderd naar 'van Thiel').

Volkstelling Berghem 1923 – 1939. Op Harensche Broek A63 staat Jo geregistreerd als Johanna Gerarda van Zummeren, dochter van Grada van Zummeren.

Heden den vijf en twintigsten September negentienhonderd een en twintig,
 verscheen voor mij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente BERGHEM,
 Anna Maria vroude Katerd, die bij de bevestiging bevestigd is geweest,
 met twee en vyftig jaren, kinderlooze, wettende te Bergheim
 die verklaarde, dat op den vijf en twintigsten September deses jaars,
 des een en twintigs ten half vier ure, in deze gemeente is geboren een kind van
 het vrouwelijke geslacht uit Gedaante Johanna Gerard, ongehuwd,
 de moeder, wettende te Bergheim
 aan welk kind werd gegeven de voornaam van Johanna Gerard
 Gedaan in tegenwoordigheid van Johannes Cornelius Theodorus van der Pijpen,
 oud vijf en dertig jaren, landbouwer, wonende te Bergheim
 en van Petrus Antonius Augustinus Gerrits,
 oud een en dertig jaren, veldwachtmeester wonende te Bergheim.
 Waarvan akte, welke overeenkomstig de wet is voorgelezen.
And. Hofstet Van der Pijpen De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand,
Procurator J. J. Brouwer

Dit was uiteraard grote schande in het dorp. Pas nadat, onder anderen, de kapelaan zich ermee ging bemoeien en Nol ervan overtuigde dat het zijn plicht was om met Grada te trouwen, werd op 11 oktober 1926 het huwelijk tussen Grada van Zummeren en Nol van Thiel voltrokken. Jo was bijna drie weken oud.

No. 78
Share
tennis en dinstadung
van een aardspijghel
by de Haren
Hooftman
Breslau.
J. P. Pauvin

Het kind in deze akte vermeld is bij
huwelijksakte den elfden October
negentien honderd zes en twintig voor
mij verleend, erkend en gewettigd door
Arnoldus Leonardus van Thiel
en Grada van Kummeren,
De Schepen van den Burgerlijken
Stand der gemeente Breda.

J. P. Pauvin

No 14

Heden den elfden October negentienhonderd zes en twintig,
zijn voor mij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente B E R G H E M
in het openbaar, in het gemeentehuis, verschenen, ten einde een huwelijk aan te gaan:

Arnoldus Leonardus van Thiel,

oud een en dertig jaren, geboren te Oss

— beroep vingerzjambediante wonende te Oss
meerderjarige zoon van de echtelijken Theodorus van Thiel en Anna
Maria Beekart, beiden zonder beroep en beiden wonende te Oss

en Grada van Zummeren

oud acht en twintig jaren, geboren te Bergheim

— beroep dienselbde wonende te Bergheim huwelijksgelofte
meerderjarige dochter van de echtelijken Cornelius van Zummeren, met
twee en twintig jaren, klompfabriek en Anna Maria van de
Heekert, oud twee en vijftig jaren, zonder beroep beiden wonende te
Bergheim

De afkondiging tot dit huwelijk heeft zonder stuiting plaats gehad alhier aan de Oss

op Zaterdag ten achtiensten September

negentienhonderd zes en twintig. De ouders des bruid hebben
by acte op heden tevens, ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente
Bergheim versleden, hunna toestemming verleend het te volbraken van het
huwelijk.

Verder hebben zij aan mij overgelegd de stukken hierna genoemd, zijnde:

De geboortebrieven van ieder der aanzoekende echtgenooten.

het bezeugt dat de huwelijksgelofte op het huwelijk heeft plaats gehad, en, zonder stuiting is
afgesloten.

Het bezeugt den huwelijksgeloftevervolg door de ouders des bruid.

De bruidsgaaf en het toestemming der bruid, en de bruid verklaren te weten
van het kind van het onwettelijk geslacht op een onwettelijk geslacht van
honderd zes en twintig te Bergheim met de bruid geboren en ingetrouwd te het
geslacht van geboren der gemeente Bergheim op een onwettelijk geslacht van
honderd zes en twintig met de trouwen van Grada van Zummeren als dochter van

Ik heb bevestigd en bruid afgevraagd, of zij elkander aancomen tot echtgenooten en ge-
trouwde alle plichten stellen vervullen, welke door de wet van den Burgerlijken Staat zijn
voorzien. Omdat deze vragen door hen bevestigd beantwoord werden, heb ik, in naam der
wet afgevaardigd, dat zij door het huwelijk aan elkaar zijn verbonden.

Als getuigen waren tegenwoordig:

Adriaan van Sanderbeek

oud drie en twintig jaren, winkelier wonende te Bergheim

Andrius Leonardus van den Heuvel

oud een en twintig jaren, klompfabriek wonende te Bergheim

Waarvan, acht, welken overeenkomstig de wet is voorgelezen.

De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand.

Arthel
G. van Zummeren
Ed. v. Sanderbeek
W. v. den Heuvel

J. P. Pauw

Met dit huwelijk beoogde men ook dat de gezondheid van de ziekelijke Nol, door de goede zorgen van een vrouw en een kind in huis, bevorderd zou worden. Het gezin ging wonen in Tuinstraat 24 in het Vierhuukske in Oss. Nol had daar een bibliotheek, waar hij o.a. boeken uitleende die op de 'index' (de lijst van boeken verboden voor katholieken) stonden.

Kleine Jo was zich van de bibliotheek nauwelijks bewust. Wel herinnerde ze zich later schriften vol rijm, geschreven door Nol, maar toen ze er haar moeder naar vroeg, had Grada de schriften weggegooid. Grada mocht Nol niet en nam het hem zeer kwalijk dat hij pas met haar was getrouwd toen hij ertoe gedwongen werd. Wel nam ze nu de bibliotheek over terwijl Nol ziek thuis lag.

Nol van Thiel stierf op 19 februari 1927. Grada werd op de leeftijd van 28 jaar weduwe, met een kind van bijna 5 maanden oud.

Arnoldus (Nol) van Thiel

Toen er voogden moesten worden gesteld voor Jo, moesten ze naar Den Bosch, en zo ook Theodorus (Dorrus) van Thiel, de vader van Nol. Toen de rechter vroeg: 'Bent u de grootvader van het kind?', zei hij: 'Dè wille ze hebbe.', een duidelijk teken dat hij het nooit geloofd heeft. Jo is door de familie Van Thiel dan ook nooit als familie beschouwd, iets waar ze het altijd zeer moeilijk mee had.

Theodorus (Dorrus) van Thiel

Na het overlijden van Nol probeerde Grada tevergeefs de bibliotheek gaande te houden. In 1929 keerde ze met Jo terug naar het huisje op de Harenseweg om haar moeder te helpen. Vader Knillus en zus Ida leden aan TBC en moesten verzorgd worden. Tegelijkertijd ging Grada werkhuizen zoeken. Die waren er genoeg want TBC heerste overal, en waar de huisvrouw TBC had, was Grada een graag geziene hulp. Ze scheen immuun te zijn voor de ziekte.

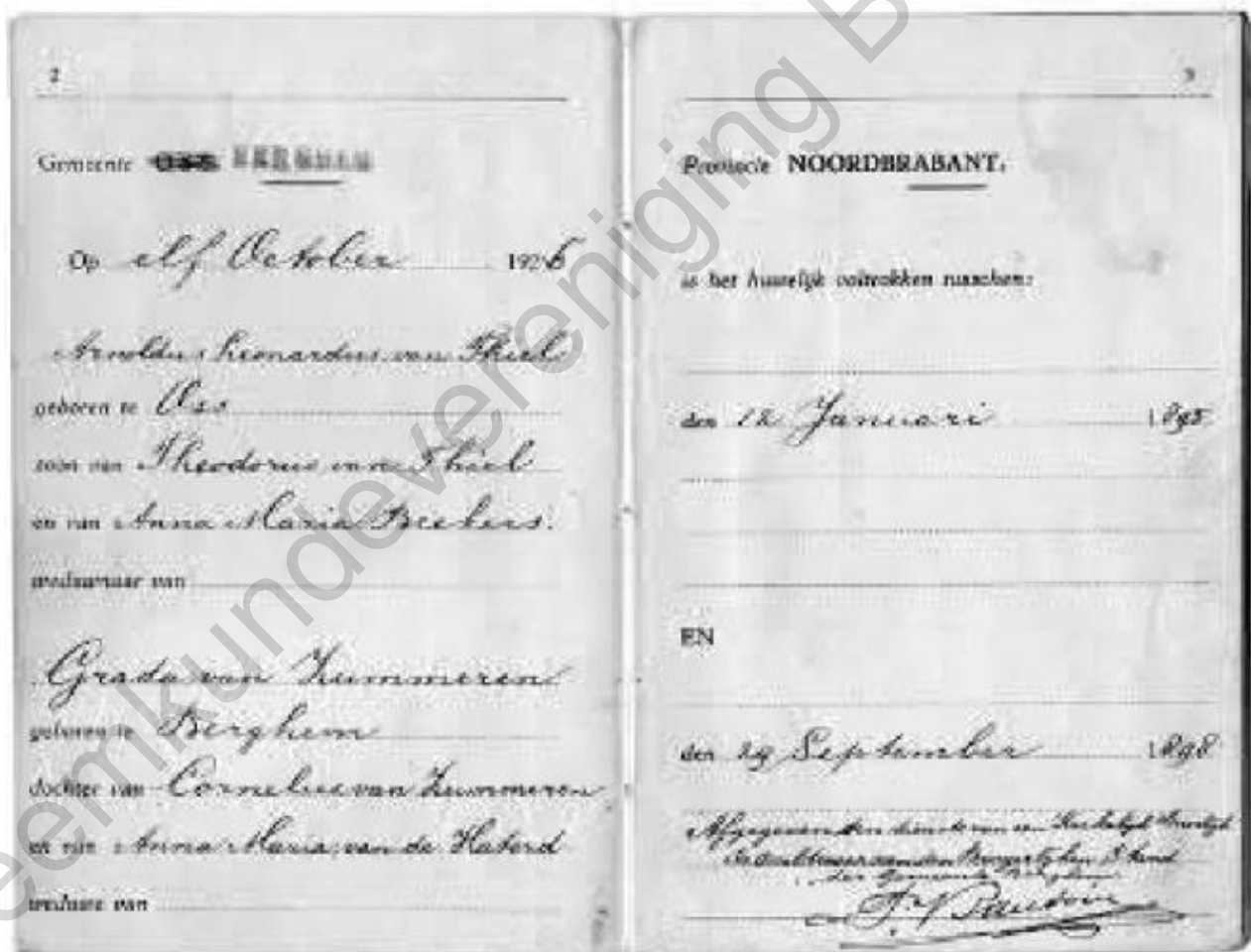

1927 Grada met Jo opschoot

Grada's zus Ida stierf in 1928, een maand later gevolgd door vader Knillus. Toen moeder Annemie in 1934 volgde, bleef Grada alleen achter in de Harense Steeg met haar dochter Jo van 6 en een zusje, Leen, van 17.

In 1933 ging Grada helpen bij Bertus, die én een café, én een zieke vrouw met TBC, én 9 kinderen had. Toen Drieka, haar werkgeefster en de vrouw van Bertus, in 1935 overleed, bleef Grada Bertus helpen met de jongere kinderen en in het café. Grada en Bertus werden verliefd op elkaar en begonnen een relatie. Op zich was hier niets mis mee want ze waren allebei vrij, maar de kinderen van Bertus waren verschrikkelijk tegen deze verhouding. Of dit was vanwege het feit dat Grada een buitenechtelijk kind had of omdat de kinderen bang waren dat wanneer Grada met hun vader zou trouwen en ze mettertijd een aandeel in het café of de kolenhandel van Bertus zou opeisen, weten we niet. Ondanks het verzet van de kinderen hebben Grada en Bertus 35 jaar, tot aan de dood van Bertus, een relatie gehad zonder ooit getrouwd te zijn geweest.

Waarom Grada zo'n slechte naam in het dorp had is niet met zekerheid vast te stellen. Het lijkt erop dat Grada wederom het slachtoffer was geworden van ongegronde roddel. Grada en Jo hebben daar door de jaren heen enorm verdriet van gehad, en Jo heeft het nooit helemaal kunnen verwerken. Jaren later, toen Jo trouwplannen kreeg met Jan Hoeks, kwam het trouwboekje van Grada en Nol tevoorschijn en zag Jan dat er met de trouwdatum 'geklungeld' was. De '6' van '1926' was duidelijk veranderd in een '5' door Grada, uiteraard om te verbergen dat ze had moeten trouwen. Pas toen kwam Jo er achter dat ze was geboren voordat haar moeder getrouwd was. Waarschijnlijk is haar toen ook verteld wat er de reden voor was. Op dat moment begon ze zich serieus af te vragen wie haar vader was.

Opeens herinnerde ze zich een voorval van jaren terug, toen ze ongeveer 14 was. Ze zat te studeren voor de Mulo terwijl Grada een boek zat te lezen over Osse Industriëlen. Toen Grada een foto van Johannes Steinhauser tegen kwam legde ze die voor de neus van Jo met de opmerking: 'Hier, kekt is of ge dur op lekt'. Jo, die zich van het hele gebeuren op dat moment nog onbewust was, keek naar de foto en merkte op: 'Kank nie zien, hij hi unne snor'. Of Grada de vraag stelde omdat ze het mogelijk achtte dat Steinhauser de vader

was of dat ze het vroeg op een sarcastische manier omdat ze onschuldig was weten we dus niet. Andere dingen begonnen nu te knagen. Zo vroeg Jo zich af waarom ze 'Johanna' heette. Was ze vernoemd naar Johannes Steinhauser of was ze vernoemd naar haar tante Hanneke, die net voor haar geboorte was gestorven? Waarom werd zij nooit door de familie Van Thiel uit Oss geaccepteerd? Door de jaren heen waren er meerdere gevallen waaruit bleek dat het haar toch wel erg dwars zat, en mettertijd werden wij, haar kinderen, hier ook in betrokken. Wij wilden ook wel graag weten wie onze opa was. Het was duidelijk dat ze nooit de hoop op had gegeven de waarheid nog eens te achterhalen.

* Meestal ging Jo er toch wel van uit dat Nol haar vader was. Toen ze een keer de moed opvatte om Grada te vragen wie haar vader was, kaatste Grada kwaad terug: 'Ja, Nol van Thiel natuurlijk!'

*Als Grada kwaad was op Jo zei ze soms: 'Hè, *unnen èchte Van Thiel*'. Waarom zou Grada zoiets zeggen als ze wist dat Jo geen Van Thiel was?

*Op andere momenten leek het erop dat Steinhauser in ieder geval nog niet afgeschreven was als kandidaat. In 1963, toen Grada 65 werd, vatte Jo het plan op om een oorkonde te maken waarop vroegere werkgevers van Grada een handtekening zouden zetten. Ik moest met haar mee naar Oss om de handtekening van de dochter van Steinhauser op de oorkonde te krijgen (beide ouders waren overleden). Wanneer de dochter van Steinhauser aan de deur zou komen, zo zei ze, moest ik kijken of ze daarop leek. Ik ontmoette de dochter maar kon er niets van zeggen.

*In de 80er jaren dacht Jo een aanwijzing te hebben toen ze in een boek over Zwanenberg een aantal kleurrijke illustraties van ene "A.L. van Thiel '26" vond. Als ze haar eigen teken- en schildertalent van haar vader had, zo redeneerde ze, zou Nol haar vader kunnen zijn. Later kwam ze er achter dat de bewuste 'A.L. van Thiel' weliswaar 'Antonius Leonardus van Thiel' heette, maar dat het een neef van Nol was, niet Nol zelf. Weer was ze geen steek wijzer.

Anna Beekers

*Jo vertelde wel eens dat de moeder van Nol, Anna Beekers, haar goed gezind was, maar alleen omdat ze medelijden had met het kind "dat er toch ook niks aan kon doen". Geloven dat Jo in de familie thuishoorde deed geen enkele van Thiel.

*Mijn broer Jim ontmoette in de zeventiger jaren een van Thiel, en toen Jo hem vertelde dat dat een volle neef van haar was, kaartte Jim het met zijn nieuwe kennis aan. 'Wij zijn blijkbaar ok nog 'n bietje familie', zei hij. De kennis kapte de discussie gelijk af en wilde van het hele geval duidelijk niets weten.

* In de 90er jaren, terwijl Jo samen met mijn zussen Gerrie en Liesbeth met een reisgezelschap naar Parijs gingen, kwam ze te spreken met een Van Thiel die tegenover haar aan de lunchtafel zat. Jo kende de hele familie Van Thiel bij naam (ze had hem opgenomen in haar stamboomonderzoek) en zei: 'och, dan zijn wij ok nog familie', en gaf aan hoe ze met hem verwant was. De bewuste Van Thiel beet kortaf terug: 'gé bent gen familie van mijn', en het gesprek was afgelopen. Gedurende de rest van het reisje deed hij zijn uiterste best om Jo te ontwijken, tot grote hilariteit van Jo en dochters. Voor de zoveelste keer werd ontkend dat Jo een Van Thiel was.

*Eind 90er jaren, niet lang voor ze stierf, kwam Jo een paar dagen in het ziekenhuis te liggen. Het geval wilde dat er in de wachtzaal opeens een naam werd omgeroepen waarvan ze wist dat die toebehoorde aan de dochter van Johannes Steinhauser. (ook naar die familie was onderzoek gedaan). Tegen mijn zus Liesbeth fluisterde ze 'Kikt is. Dè moet dan mijn zuster zijn'. Voor de derde maal werd er weer geen familiegelekenis geconstateerd.

De weinige keren dat we het direct aan Grada vroegen deed ze meestal heel geheimzinnig en glimlachte maar een beetje. We hebben nooit een definitief antwoord gekregen. Nooit zei ze 'Nee, die kan het niet zijn', of 'Het is beslist die en die', of dat ze het mogelijk allebei konden zijn maar dat ze het zelf niet wist. Ze deed

altijd geheimzinnig over het onderwerp, en in 1978 ging het geheim met haar het graf in.

Vlak voordat Jo stierf en mij had gevraagd of ik met haar stamboomonderzoek verder wilde gaan, liet ze mij een familiefoto zien van Theodorus van Thiel en Anna Beekers, de ouders van Nol, gemaakt ter gelegenheid van hun gouden trouwfeest in 1932. *'De familie heeft me nooit erkend.', zei ze. 'Hier had ik bij moeten zijn. Ik had op deze foto moeten staan.'*

21 juli 1932 – 50-jarig huwelijk Theodorus ('Dorrie') van Thiel en Anna Beekers – Geheel links voorste rij zittend, Christianus van Thiel met zijn (toen) jongste zoon Arnoldus. Middelste rij 4de van links Martien en 6de van links zus Nolda

DNA-onderzoek bestond al wel, maar wij waren in de veronderstelling dat men een 'vastbaar' iets van de betreffende persoon of personen nodig had om een relatie te kunnen bevestigen. Jo accepteerde met veel moeite dat de waarheid nu niet meer te achterhalen was. Tot aan haar dood heeft ze zich afgevraagd wie haar vader was en toen ik een paar jaar later zelf stamboomonderzoek ging doen, vroeg ik me ook af met welke naam ik nu verder moest, 'Steinhauser' of 'Van Thiel'? Uiteindelijk heb ik toch maar voor 'Van Thiel' gekozen, ten eerste omdat dat Jo d'r officiële meisjesnaam was, en ten tweede omdat ons mam in die hoek al meer onderzoek had gedaan. De ouders van Nol, zowel als zijn groot- en over-grootouders, stonden al in de stamboom, en daar ben ik mee verder gegaan.

Toen mijn vader, Jan Hoeks, in 2001 overleed, zeiden wij kinderen tegen elkaar dat alle mogelijke getuigen nu vertrokken waren en dat we geen nieuw bewijsmateriaal meer zouden krijgen. Daarin werden we vrijwel onmiddellijk in het ongelijk gesteld. Daags na de begrafenis ging mijn broer Jim op visite bij een ouder echtpaar waarmee hij bevriend was, mensen die mijn ouders ook goed gekend hadden. Jim zei op een gegeven moment hoe triest het was dat ons mam nooit geweten heeft wie haar vader was, waarop de vrouw opmerkte: *'Wist ze dat niet? Och Sjinmie, dat wist mamma toch wel. Dat wist toch iedereen!'* Het bleek dat de vader van deze mevrouw een hoge functie had gehad op de personeelsafdeling bij Jurgens toen dit allemaal speelde. De versie die ze van hem gehoord had: *'Jullie oma was in verwachting geraakt van Steinhauser, en om zijn reputatie te beschermen moest er iemand gevonden worden om met haar te trouwen. Mijn vader had toen een belangrijke functie bij Jurgens en hem werd gevraagd om Nol van Thiel een bepaald bedrag te bieden om hem ertoe te bewegen met jullie oma te trouwen.'*

Toen Jim bij zijn broer en zussen rapport uitbracht leek dit toch wel een hele sterke aanwijzing over de afkomst van Jo. Even waren we opgelucht dat we het nu wisten, maar al gauw sloeg de twijfel opnieuw toe. Als het hele dorp het wist, waarom was dit nooit aan Jo of een van ons verteld? Dit zou haar zo'n rust hebben gegeven.

Met andere woorden, we waren er nog steeds niet uit. Er werd nog regelmatig gesproken over wie 'ons opa' nu eigenlijk was geweest, maar we legden ons erbij neer dat we nooit uitsluitsel zouden krijgen. En daar bleef het de volgende 18 jaar bij.

Zeg nooit 'nooit'

In 2019 kreeg ik een onschuldige vraag van mijn broer Jim, die inmiddels in Melbourne (Australië) woont. Zijn dochter Lauren was een naam tegengekomen van iemand die een 'second cousin' (achterneef/nicht) van haar moest zijn, ene 'Lambert ha Boeijen', maar ze konden hem niet plaatsen. Of ik eens wilde kijken in mijn stamboom. Daar kon ik haar mee helpen. Het bleek om Betsy Boeijen (Lambertha!) te gaan, die op de lagere school bij mij in de klas zat en later naar Nieuw-Zeeland is geëmigreerd, en die inderdaad een achternicht van Lauren is. Toen ik Lauren vroeg waar ze die naam tegengekomen was, vertelde ze dat ze van haar moeder een DNA-test had gekregen voor haar verjaardag. Als onderdeel van de uitslag kreeg ze een lijst van namen van mensen die dezelfde test hadden laten doen, en waarmee ze genetisch verwant was.

Ik vroeg Lauren naar de lijst en liep de namen langs. Een naam die me onmiddellijk opviel was die van een '4th cousin' (achter-achter-achterneef/nicht), ene 'Bob van Thiel'. Ik kende de hele Bob niet, maar de achternaam vond ik interessant en er begon iets te dagen. Als ik zelf een DNA-test laat doen, dacht ik, en ik heb zometeen ook een Van Thiel in mijn 'relaties', en ik kan hem traceren naar Nol of zijn vader Theodorus of diens vader Arnoldus...

Ancestry.com is een project van de Mormonen in Utah, Amerika, met een website die toegang heeft tot de grootste genealogisch database in de wereld. Ikzelf heb nooit veel interesse in Ancestry.com gehad. Ondanks het feit dat ik stamboomonderzoek doe, en ondanks het feit dat ze miljoenen mensen in hun database hebben, heb ik er tot nu toe geen ene Berghemenaar in gevonden, en dus heb ik er niets aan voor mijn onderzoek. Ik heb altijd een beetje minachtend tegen zulke DNA-testen aangekeken omdat ik had begrepen dat ze alleen uit konden pluizen waar je geografisch gezien vandaan komt. Ik kon me niet indenken waar dat goed voor kon zijn, en was ervan overtuigd dat de hele DNA-test niet meer was dan een manier om mensen van hun geld af te helpen.

Nu ik met deze informatie begreep dat Ancestry.com ook het DNA van hun klanten vergelijkt met dat van anderen die al in de database zitten, keek ik ineens heel anders tegen de test aan. Als de familieband tussen Lauren en Betsy op deze manier aan te tonen was, dan was het misschien geen flauwekul. Mijn dochter Candice was van deze openbaring niet onder de indruk: 'Natuurlijk werkt dat, mam. Het is DNA!'

Twee weken later kreeg ik een pakketje in de post voor mijn verjaardag. Het was een DNA-test, cadeautje van Candice. Ik volgde alle instructies, o.a. spugen in een glazen buisje, en stuurde het op. Een paar weken later kwam het resultaat binnen. Behalve de geografische gegevens (blijkbaar ben ik 50% Engels, Wales & Noord West Europa, 45% Germaans Europa (incl. Nederland), 3% Zweeds en 2% Iers en Schots) was er ook de lijst met verwanten, en daar was het mij natuurlijk om begonnen.

In mijn lijst (*zie hieronder*) stond als dichtsbijzijnde familielid ('1st cousin') Lauren Hoeks, wat dus klopte, en ook de '2nd cousin' Betsy Boeijen is inderdaad een achternicht. Zelfs de '3rd cousins' (achter-achterneef/nicht) kon ik dankzij mijn stamboomonderzoek bijna allemaal thuisbrengen:

***Lucy Whitaker** is een kleindochter van Corrie van Zummeren. Corrie moest tante zeggen tegen mijn oma Grada Grada. Corrie van Zummeren is net na de oorlog naar **Engeland** vertrokken en Lucy is derde generatie Engels.

***Dids0000** bleek Deirdre Boeijen te zijn. Deirdre is een kleindochter van Marinus Boeijen, die een zoon was van Willem Boeijen en die 'oom' moest zeggen tegen Joachim ('den Dominee') Boeijen en Willebrord Boeijen (de opa van Betsy Boeijen). Deirdre woont in Adelaide, **Australië**, en schrijft haar achternaam als Boeyen.

***Michelle van Schadewijk** is een dochter van Betsy Boeijen en woont in **Nederland**.

***Mary Temperton** is een kleindochter van Johannes van de Haterd, die op zijn beurt een broer is van mijn

Jackie Preddy's DNA Matches

Sort ▾ Groups ▾ Filters ▾ Search			
Close Family			
 Lauren Koets	Close Family—1st Cousin Skipped DNA: 3, 1st & 2nd across 15 segments	1st People	Add to group
2nd Cousin			
 Lambert Ba Boerjens	1st—2nd Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 17 segments	Unlinked Tree	Add to group
3rd Cousin			
 Lucy Whitaker	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 10 segments	3 People	Add to group
 dlaboon	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 8 segments	No Trees	Add to group
 Michelle Van schadenwijk	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 9 segments	Unlinked Tree	Add to group
 Mary Teegarten	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 10 segments	Unlinked Tree	Add to group
 Kevin Janssen Managed by Mary Janssen	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 8 segments	1st People	Add to group
 Ashleigh Kapoor	3rd—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 8 segments	Unlinked Tree	Add to group
4th Cousin			
 Ruby Bauer	4th—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 8 segments	No Trees	Add to group
 Bob Van Thiel	4th—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 8 segments	No Trees	Add to group
 Jenna Van Thiel	4th—4th Cousin Skipped DNA: 1st & 2nd across 4 segments	No Trees	Add to group

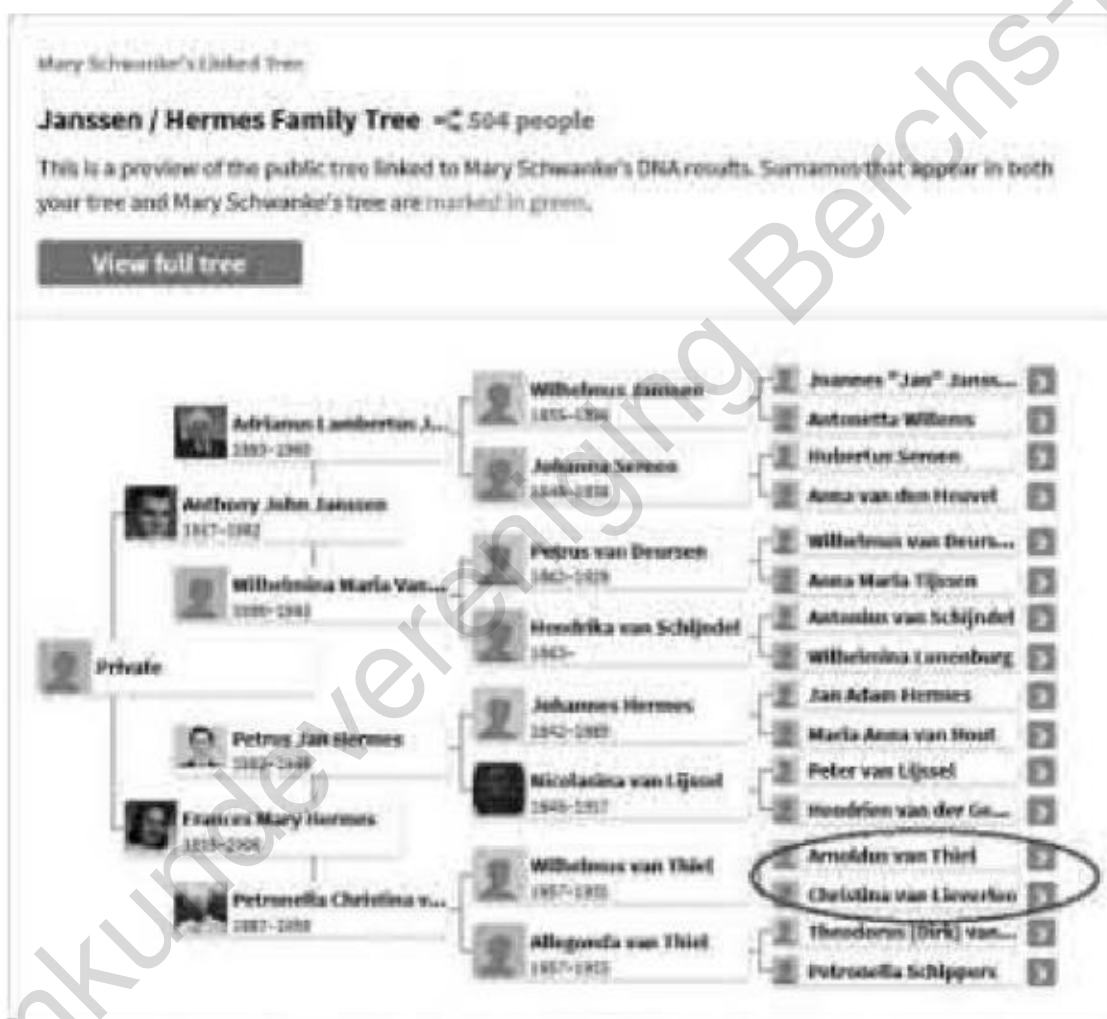
overgrootmoeder Annemie van de Haterd, moeder van mijn oma Grada. Mary woont in Nieuw Zeeland.

*Kevin Janssen zei me helemaal niets.....

***Ashleigh Kapoor** is Ashley Appel, kleindochter van Riki van Zummeren, die ook weer tante moest zeggen tegen mijn oma Grada. Riki emigreerde met vader Tienus en gezin naar Zuid Afrika. Ashley woont in Singapore.

Met de '4th cousins' had ik minder succes. Ik kon er niemand van thuisbrengen. Dat was jammer, omdat hier weer de 'Bob van Thiel' verscheen waar ik zoveel belangstelling voor had. Ik stuurde Bob meteen een bericht met de vraag of hij het leuk zou vinden onze familierelatie uit te zoeken, maar ik heb nooit antwoord gehad. Ook met de volgende op de lijst, Jenna van Thiel had ik geen success. Alhoewel ik veel namen thuis kon brengen was ik toch teleurgesteld.

Nog even terugkijkend naar de '3rd cousins' zag ik dat Kevin Janssen, de enige onbekende, een stamboom van maar liefst 504 personen op Ancestry.com had staan. Ik dacht dat ik via die namen wat wijzer kon worden over hoe ik met hem verwant ben, dus klikte ik op '504 people'. Het bleek dat je op Ancestry.com pas volledig toegang krijgt als je lid wordt. Als niet-lid kreeg ik 'slechts' vier generaties te zien (zie hierna), maar dat bleek genoeg. Meteen toen ik de namen zag wist ik dat ik midden in de roos had geschoten. Arnoldus van Thiel en Christina van Lieverloo, de betovergrootouders van Kevin Janssen, zijn ook mijn betovergrootouders! Dit zijn de opa en oma van Nol van Thiel!

Wat er op dat moment door me heen ging is met geen pen te beschrijven. Opgewonden, verbijsterd, euforisch maar vooral blij dat we eindelijk het antwoord op dit 95-jaar-oude raadsel hebben.

MAM!!! We hebben het bewijs gevonden waar je zo lang naar hebt gezocht. Onbetwistbaar, onmiskenbaar bewijs dat Nol van Thiel jouw vader was!!! Je had inderdaad op die foto moeten staan!

Nawoord

Ik werd uiteindelijk toch maar even lid van Ancestry.com om de stamboom van Kevin Janssen met die 504 mensen te bekijken. De overgrootvader van Kevin was dus Wilhelmus van Thiel, de enige broer van mijn overgrootvader, Theodorus (Dorus) van Thiel. Wat blijkt: Wilhelmus van Thiel en zijn vrouw Allegonda van Thiel (ja, haar meisjesnaam was ook Van Thiel), beiden in Oss geboren, zijn in 1904 met hun zes kinderen geëmigreerd vanuit Oss naar Amerika, waar hun nazaten nu al meer dan 100 jaar wonen. Ze hebben niets meer te maken met Nederland, spreken waarschijnlijk helemaal geen Nederlands meer, hebben waarschijnlijk geen benul waar Oss is, en wie weet hoe ze de naam Van Thiel uitspreken...

Het bewijs dat Nol van Thiel, een Ossenaar, de vader was van Jo Hoeks-Van Thiel uit Berghem, is uiteindelijk gevonden door een oud-Berghemmenaar in Australië via een 4de-generatie Amerikaan met de naam 'Kevin Janssen'. Ik geloof dat ik een betere kans had om de lotto te winnen dan om deze missing link te vinden.

Toch jammer dat ons mam dit niet meer meegemaakt heeft. Wat zou ze trots zijn geweest, en wat zou ze hebben genoten van wat er allemaal door DNA-onderzoek gevonden kan worden.

Jackie Preddy (geboren Jacqueline (Ak) Hoeks)
Brisbane 28 april 2021

Grada van Thiel-Van Zummeren in 1978

Jo Hoeks-Van Thiel in 1993

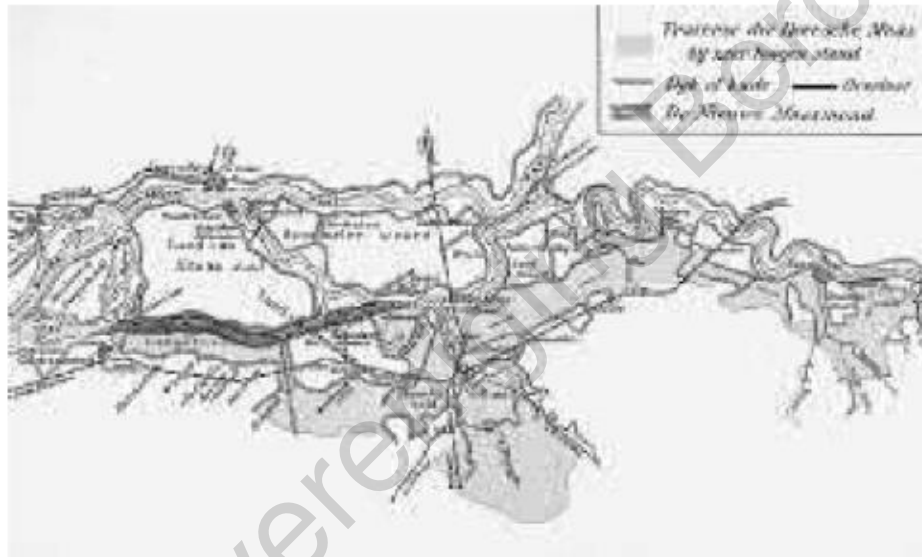
Waterschap “De Hondshoek.”

Misschien minder bekend, maar Berghem heeft samen met Herpen in 1892 het Waterschap “De Hondshoek” gevormd om de strijd aan te binden tegen de wateroverlast van de Beers(ch)e Overlaat.

Beers(ch)e Overlaat.

De Maas stroomde in Nederland eerst door een vallei tussen de heuvels van de provincie Limburg. Ter hoogte van Cuijk stootte de rivier in het noorden op de stuwwallen bij Mook en boog hier westwaarts om door het vlakke lage gebied (minder dan 10 m boven NAP) van de Maaskant en het Maasland te stromen naar de zee, die nog op 100 km afstand lag. De Maas gedroeg zich in dit lage land als een vlechtrivier. Sinds de laatste ijstijd heeft zij een netwerk van meanders en beddingen gevlochten, waarvan de sporen nog steeds zichtbaar zijn. Tegengehouden door de heuvels bij Mook, overstroomde de rivier bij hoog water over de inkeroever ongeveer overal dalwaarts na Cuijk.

In het begin van onze jaartelling, ongeveer in de Romeinse tijd, begon de mens de oeverbossen te ontginnen. Dit versterkte echter de kracht van de overstromingen. De Maas veranderde in de dan volgende eeuwen meermalen van hoofdbedding en vormde daarbij nieuwe meanders. Meerdere dorpen, die op donken gesticht waren, moesten zich met kunstmatig opgehoogde terpen beschermen.

De Beers(ch)e Overlaat (Bron: BHIC)

Om zich beter tegen het watergeweld te beschermen begon men langere stukken dijk aan te leggen. De eerste pogingen tot kanalisering van de Maas dateren van de tiende eeuw. Men bouwde bandijken progressief van west naar oost, te beginnen in Zeeland. Men verkort de bedding en snijdt de eerste meanders af, wat er onder andere toe leidt dat Balgoij, Neerloon, Keent van oever veranderen. Rond 1300 was de Maas ongeveer tot Grave bedijkt.

Ondanks de bedijking, moest in geval van zeer hoog waterpeil het water doorgelaten worden om dijkdoorbraken en wateroverlast op andere plaatsen te voorkomen. Om de overstromingen te reguleren, liet men op de linkeroever meerdere dijkloze stukken of verlaagde dijkvakken bestaan, die dienden als overlaten bij hoog water. Ze waren onder andere aanwezig bij Bokhoven, Lith, Grave en Beers. Het overstromende water volgde een oude Maasbedding parallel aan de huidige Maas. Deze meestal groene zone, die 's winters vaak veranderde in een meer dan kilometer-brede rivier, begon bij Beers.

Het eerste stuk bij Beers droeg de geografische naam Beerse Overlaat. Vervolgens volgde het water de vallei van de Raam en het bekken van de Hertogswetering die ter hoogte van Gewande uitkwam in de Maas. Deze tijdelijke rivier werd Beersche Maas, en soms groene rivier genoemd. In het begin van de twintigste eeuw werden veel rivieroverlaten gesloten, maar niet die van Beers. Daar legde men nog in 1922 een verlaagd dijkvak aan. Dit dijkvak, de Beerse Overlaat, bracht nog twintig jaar overstromingsrisico voor de achterliggende streek. Het rivierwater kwam dan tot vlak bij de dorpskernen van zo'n dertig plaatsen in de Maaskant en het Maasland. Bij extreem hoogwater overstroomden ook dorpen.

(Bron: <https://nl.wikipedia.org/>)

Meer hierover:
Het artikel "Dwarsdijken, Hertogswetering, Beerse Maas, Beerse Overlaat" van Jos Broeksteeg in 't Vagevenster 04

Link naar het vagevenster 04:
<https://www.berchs-heem.nl/wp-content/uploads/2020/03/VV04.pdf>

Op naar een oplossing.

Omdat vooral de Bergse- en Herpse grondeigenaren in het gebied genoeg hadden van het steeds weer overstromen van hun grondgebieden namen zij het initiatief om dit probleem bij de Provinciale Staten van Noord-Brabant aan te kaarten.

Bij brief van 21 mei 1891 gaven de betreffende grondeigenaren aan dat hun gronden in gehuchten d'n Hondshoek en Waatselaar in Berchem alsmede Heinenhoef, Floor en Hoenderbosch in Herpen ieder jaar bij de overstroming van de Beersche Overlaat of hoog binnenwater hun gronden 'inunderen' (overstromen).

"waardoor adressanten aanmerkelijke schade aan hunne landerijen en huizen lijden, alsmede nadeel in de uitoefening van hunne bedrijven"

aldus de letterlijke tekst uit hun brief.

Zij stellen voor om een afdoende waterkering met een sluisje aan te leggen vanaf de spoordijk.

De uitvoering en het beheer van dit voorstel zou middels een op te richten Waterschap 'De Hondshoek' (te vormen uit een vertegenwoordiging vanuit de betreffende grondeigenaren uit Berchem en Herpen) gestalte moeten krijgen volgens hun brief binnen een gebied begrenst door:

"Ten noorden van het perceel sectie A. no. 12 tot aan perceel sectie 1. no. 1644 onder Berchem, ten zuiden de provinciale weg, de Stokkesteeg en Nederlandsche Zuid – Ooster spoorweg volgende tot aan perceel sectie A. no. 1644. Ten westen de bestaande Landerij onder Berchem van perceel sectie A. no. 1732 tot het perceel A. no. 112."

Bron: 'Waterschap De Hondshoek gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen', uitgegeven door Sneldrukkerij J.H. Poell-De Rooij, 's-Hertogenbosch

De brief is ondertekend door Bijvoet en 21 anderen.

"D'n Hondshoek" gelegen in 't Durendseind in Berghem op de grens met Herpen en Ravenstein (Bron: BHIC)

Meer over 't Durendseind en de strijd tegen wateroverlast:
Het artikel "Een riviertje of beek dwars door Berghem" van Antoon Gremmen in 't Vagevenster 17

Link naar 't Vagevenster 17:
<https://www.berchs-heem.nl/wp-content/uploads/2020/03/VV17.pdf>

De Provinciale Waterstaat.

Dit verzoekschrift is in handen gesteld van den Hoofdingenieur van den Provinciale Waterstaat, die daarop onder dagtekening van 22 Februari 1892 (negen maanden later) het volgende rapporteert:

De Provinciale Waterstaat.

Dit verzoekschrift is in handen gesteld van den Hoofdingenieur van den Provinciale Waterstaat, die daarop onder dagtekening van 22 Februari 1892 (negen maanden later) het volgende rapporteert:

"Bij schrijven van 28 Januari jl. G. No. 135/78, 1ste Afdeeling 2e Bureau, mocht ik van Uwe vergadering om onderzoek en bericht ontvangen het hierbij teruggaande adres dd. 21 Mei 1891 van 22 grondeigenaren onder Berchem en Herpen, waarbij aan de Staten dezer Provincie gevraagd wordt, om de noodige maatregelen te nemen tot het vereenigen hunner gronden, die jaarlijks bij de werking van de Beersche Maas, of door hoog binnenwater inuudeeren, tot een waterschap, aan welk waterschap zou zijn op te dragen de aanleg en het beheer van eene voldoende waterkeering voor hunne eigendommen. Ten einde aan de mij verstrekte opdracht te kunnen voldoen, heb ik doen opnemen welke gronden binnen een op te richten waterschap zouden moeten worden begrepen, en welke werken noodig zouden zijn, om die gronden van den jaarlijks wederkeerenden waterlast te bevrijden. De binnen het waterschap te brengen gronden zijn uitsluitend bouwlanden ter oppervlakte van ongeveer 22 Hectaren, waarop zich een twintigtal groote en kleine landbouwswoningen bevinden. Eene waterkeering langs de noordzijde van het perceel Sectie A. No. 112 onder Berchem tot tegen den Zuid-Ooster spoorweg bij het perceel Sectie A. No. 1644 onder Herpen, gelijk in het adres wordt voorgesteld, kan zeker de achter gelegen gronden voldoende tegen het Beersche Maaswater beschermen. Door een in die waterkeering te maken sluisje zal ook buiten den tijd dat de Beersche Maas werkt, de geregelde waterlossing kunnen worden onderhouden. Is echter dit sluisje bij werking der Beersche Maas gesloten, dan zal het heivater dat door de waterleiding langs den Landringdijk van de hooge gronden onder Koothijk wordt aangevoerd, geen uitweg meer vinden, en de lage gronden binnen het op te richten Waterschap gelegen overstroomden, waarvan deze meer nadeel zullen ondervinden, dan in den tegenwoordigen toestand van eene werking der Beersche Maas. De betrokken eigenaars van lage gronden zijn van meening, dat dit nadeel is op te heffen door het leggen een sluisje in den Landringdijk, waardoor het hooge binnenwater zou kunnen worden afgevoerd. Hiertegen bestaat echter overwegend bezwaar. De Landringdijk met den aangesloten Groenendijk vormt een bepaalde waterscheiding. De gronden beoosten deze waterscheiding lossen door de Diedensche sluis op de Maas, terwijl de bewesten de waterscheiding gelegen gronden hun water door de Teeffelsche sluis op die rivier. Wil men de tot een waterschap te vereenigen gronden van den last van het heivater bevrijden, dan zal behalve eene bekading langs de zijde van de Beersche Maas, ook een kade langs de oostzijde van de wetering bezijden den Landringdijk, uitgaande van de Stokkesteeg en aansluitende aan eerstgenoemde kade noodig zijn. Nabij het punt van aansluiting zou dan in een der beide kaden een sluisje zijn aan te brengen. Voor deze werken, waarbij wellicht nog zullen moeten worden gevoegd enkele wijzigingen of verbeteringen van bestaande waterloopen of slooten, het maken van nieuwe duikers enz. zullen echter vrij belangrijke offers van de betrokken grondeigenaren gevorderd worden, en alvorens tot oprichting van een waterschap over te gaan, komt het mij daarom wenschelijk voor aan adressanten te vragen of zij daartoe bereid zijn. Volgens globale raming zullen de bedoelde kosten bedragen:

Voor de kade tegen het Beersche Maaswaier met aankoop van het noodige terrein	f 1500
Voor de kade langs de waterleiding bezijden den Landringsdijk	f 1200
Voor een uitwateringsluisje	f 300
Voor wijziging en inrichting van bestaande slooten, nieuwe duikers enz.	f 200
Algemeene kosten	f 200
Totaal	f 3400

Jaarlijksche kosten	
Voor rentebetaling en aflossing van dit bedrag wordt jaarlijks gevorderd	f 170
De kosten van bestuur van het waterschap en het onderhoud der werken zijn verder te ramen per jaar op minstens	f 100
Totaal	f 270

Tezamen zoodat wanneer hierin hectaresgewijze werd bijgedragen, de jaarlijksche kosten per hectare zouden bedragen $270/22 = f 12,275$.

Zijn adressanten tot het betalen van zoodanigen omslag bereid, dan stel ik Uw vergadering voor, bijgaand ontwerp tot oprichting van een waterschap in de gemeenten Berchem en Herpen ter inzage van belanghebbenden te leggen, om daarna aan de Staten ter vaststelling te worden aangeboden”.

Bron: ‘Waterschap De Hondshoek gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen’, uitgegeven door Sneldrukkerij J.H. Poell-De Rooij, 's-Hertogenbosch

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant zenden aan de Burgemeester van Berchem (Willem Rongen) bij brief van 3 Maart 1892 het rapport van de Provincialen Hoofdingenieur en het ontwerpbesluit tot oprichting van het verlangde waterschap, met verzoek de adressanten daarover te horen.

De burgemeester.

De uitslag daarvan meldt de burgemeester van Berghem (Willem Rongen) aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant middels de volgende brief:

“Berchem, 30 Maart 1892.

Ter opvolging van den inhoud Uwer missive van 3 Maart jl. G. No. 36, de afdeeling 2 bureau, heb ik doen oproepen, tot het houden eener bijeenkomst, de onderteekenaars van een adres aan de Provinciale Staten, verzoekende de oprichting van een waterschap de Hondshoek.

Die bijeenkomst had plaats op gister den 29 dezer, en er zijn opgekomen negentien van de twee en twintig onderteekenaars.

Ik heb de vergaderden meegedeeld, de in mijne handen gestelde stukken.

De zaken werden door belanghebbenden ampel besproken.

Uit de besprekingen bleek mij, dat zij het jammer vonden, dat geen klein sluisje in den Landerindijk mocht worden gemaakt, zij beweerden, dat dit geen nadeel kon veroorzaken aan de landerijen beneden de Landerindijk gelegen, omdat het eerst dan zou werken, als het water over den Groenendijk liep; overigens was het gevoelen der vergaderden omtrent het al of niet nuttig of noodzakelijke van een dam langs de Oostzijde van den tochtsloot, algemeen ongunstig, het kwam hun voor, dat die dam of afsluiting weinig of geen nut zou hebben, omdat de zandgrond te doorlatend is en dus te zeer zou doorkvellen.

Verder was men het algemeen eens, dat de raming van kosten zeer hoog was berekend en de uitvoering van de werken, beduidend minder zoude zijn te doen, vooral was dit h. i. het geval, als men alleen de afsluiting tegen overstrooming door de Beersche Maas tot stand bracht.

Het noodzakelijke of nuttige van afsluiting tegen de Beersche Maas kwam bij de besprekingen meer op den voorgrond, ook in verband met de eerlang uit te voeren werken in den Maaspolder, door het Waterschap voor Noordoostelijk Noord-Brabant; bepaald met het oog op de te maken sluizen tot inlaten van Maaswater, achtte men afsluiting noodig.

Ten slotte werd de vraag, of men de vereeniging hunner gronden, tot een waterschap bleef verlangen door zeventien van de negentien opgekomenen toestemmend beantwoord, terwijl twee zich hadden verwijderd, na verklaard te hebben, dat de kosten hun te zwaar voorkwamen, om daaraan mede te werken.

Met terugzending van de stukken, heb ik de eer Uw College het bovenstaande mede te deelen.”

Bron: ‘Waterschap De Hondshoek gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen’, uitgegeven door Sneldrukkerij J.H. Poell-De Rooij, 's-Hertogenbosch

Naar aanleiding van deze brief van de burgemeester is het volgende ontwerpbesluit voor belanghebbenden ter visie gelegd in de gemeenten Berchem en Herpen, waartegen volgens berichten van de burgemeesters deze gemeenten van de 2e juni en 30e mei 1892 geen bezwaren zijn ingediend:

Ontwerpbesluit:

“De Staten van Noord-Brabant, overwegende dat het wenschelijk is gebleken in het belang van waterkeering en waterlossing de hierna genoemde gronden tot een waterschap te vereenigen, hebben besloten:

ARTIKEL 1.

De gronden onder de gemeenten Berchem en Herpen, gelegen binnen de in artikel 2 genoemde grenzen, worden vereenigd tot een waterschap, onder de benaming van: “Waterschap de Hondshoek.”

ART. 2.

Het waterschap wordt bepaald door de volgende grenzen: Ten noorden den noordwestelijken hoek van het perceel sectie A, no. 112 van Berchem, langs de noordelijke grens der perceelen sectie A Nis. 112 en 110 van Berchem, over de Hondshoeksche straat, langs de noordelijke grens der perceelen sectie A. Nis. 221, 220 en 213 van Herpen en de noordelijke grens der perceelen sectie A. Nis. 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 1618, 1620, 1621, 1640, 1642 en 1644 van Berchem tot den dijk van den Nederlandschen Zuid-Ooster spoorweg. Ten oosten en ten zuiden door den dijk van den Nederlandschen Zuid-Ooster spoorweg, die buiten het waterschap ligt, tot over de Hondshoeksche straat; deze langs de westzijde en vervolgens de Stokkestee langs de Zuidzijde volgende tot den waterloop langs de oostzijde van den Landringdijk. Ten westen dwars over de Stokkestee langs de westelijke grens der perceelen sectie A. Nis. 1732, 1743, 1748, 1694, 149 en 148 van Herpen, over een landweg en langs de westelijke grens der perceelen sectie A Nis. 112, 139, 128, 126, 123, 121, 117, 116, 115, 114, 113 en 112 van Berchem.

ART. 3.

Het beheer en toezicht van het bestuur van het waterschap bepaalt zich tot de zorg voor een behoorlijke waterkeering en waterlossing ten behoeve van de binnen het waterschap gelegen gronden.

ART. 4.

Gedeputeerde Staten nemen de voorzieningen, die tot het in werking brengen van dit besluit vereischt worden. Zij benoemen binnen eene maand na afkondiging dezes in het provinciaal blad een voorloopig bestuur, bestaande uit een Voorzitter en twee Leden, bijgestaan door een Secretaris-Penningmeester, welk bestuur in bediening blijft totdat het overeenkomstig artikel 102 van het algemeen reglement zal zijn vervangen.

De bezoldiging van den Voorzitter van het voorloopig bestuur zal bedragen f 10. Van elk lid f 5. en van den Secretaris -Penningmeester f 25. 's jaars.

Wanneer in het voorloopig bestuur plaatsen openvallen wordt hierin door Gedeputeerde Staten voorzien.

ART. 5.

Tot zolang het bijzonder reglement, overeenkomstig het bepaalde bij art. 1 van het algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Noord-Brabant, niet zal zijn vastgesteld, zullen de kosten hectaresgewijze over de binnen het waterschap gelegen perceelen worden omgeslagen.

ART. 6.

Het bij de artikelen 1 en 104 van het algemeen reglement bedoeld bijzonder reglement, wordt door het voorloopig bestuur ontworpen binnen zes maanden, nadat het in bediening zal zijn getreden, en ter vaststelling door de Provinciale Staten, aan Gedeputeerde Staten ingezonden.

Gedeputeerde Staten hebben bij brief van 9 Juni 1892 G. No. 13-16 het ontwerp-besluit ter vaststelling aangeboden aan de Staten der provincie, die in de zitting van 5 Juli d.a.v. hebben besloten af te wachten het verslag van de bijzondere commissie van de waterschappen.

Die commissie brengt in de zitting der Staten van 19 Juli 1892 het volgend verslag uit:

Bij missive van H. H. Gedeputeerde Staten van 9/22 Juni 1892 G. No. 13 en 16, de Afdeling 2e Bureau, werd ten fine van rapport in handen Uwer bijzondere commissie voor de waterschappen gesteld:

Een ontwerp besluit tot oprichting van een waterschap over eenige gronden, gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen, onder de benaming van: Waterschap "de Hondshoek", met de daarbij behorende stukken.

Uit de stukken blijkt, dat de ingelanden de oprichting van dat waterschap wenschen, wijl zij door de vereeniging hunner gronden tot een waterschap kunnen bevrijd worden van den jaarlijks terugkeerenden waterlast der Beersche Maas, en de groote meerderheid der ingelanden niet opziet tegen de zware lasten, die volgens de begrooting van den Heer Hoofdingenieur, uit de oprichting van dat Waterschap voortvloeien.

Het daartoe strekkend ontwerp heeft behoorlijk ter inzage gelegen en daartegen zijn geene bezwaren ingebracht.

Uwe commissie heeft geene bezwaren tegen liet ontwerp en heeft mitsdien de eer aan Uwe vergadering voor te stellen, het ontwerp ongewijzigd aan te nemen en daarop de Koninklijke goedkeuring te vragen.

's-Princenhage, 11 Juli 1892.

Aldus gerapporteerd,

(get.) M. VAN DAM, Voorzitter.

J. A. LOEFF.

J. F. POMPEN.

C. AARDEN.

M. L. MOMMERSTEEG, Rapporteur.

Hierna is het ontwerp-besluit zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming vastgesteld."

Bron: 'Waterschap De Hondshoek gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen', uitgegeven door Sneldrukkerij J.H. Poell-De Rooij, 's-Hertogenbosch

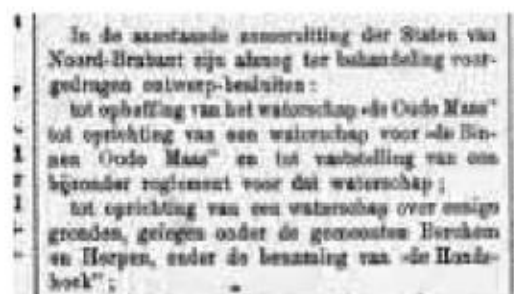
De officiële bekendmaking.

In de Provinciale Noordbrabantse Courant van 06 juli 1892 wordt het besluit van Provinciale Staten van Noord-Brabant tot instelling van het waterschap "De Hondshoek" openbaar gemaakt;

Provinciale Noordbrabantse Courant 05 juli 1892

(Bron: www.Delfpher.nl) Uitsnede d.d. 05 juli 1892

Betreffende uitsnede d.d. 05 juli 1892

Koninklijke goedkeuring waterschap "De Hondshoek"

Bij Koninklijk besluit (no. 29) van 29 september 1892 is het waterschap De Hondshoek goedgekeurd.

De taakuitvoering door het waterschap "De Hondshoek".

Pas op 01 januari 1894 wordt openbaar gemaakt dat een voorlopig bestuur van het waterschap "De Hondshoek" bestond uit:

- De heer S. van Schaijk, voorzitter,
- De heer H. Megens, secretaris/penningmeester,
- De heer J. van Schaijk, lid,
- De heer A. Megens, lid.

De grootte van het waterschap omvatte 22 hectare.

Van een verdere taakuitvoering door het waterschap zijn geen gegevens in de geraadpleegde archieven teruggevonden.

Wel heeft Provinciale Staten openbaar gemaakt dat het voorlopige bestuur van het waterschap “De Hondshoek” niet tijdig voldaan heeft aan de in Art. 6 gestelde voorwaarde:

ART. 6.

Het bij de artikelen 1 en 104 van het algemeen reglement bedoeld bijzonder reglement, wordt door het voorloopig bestuur ontworpen binnen zes maanden, nadat het in bediening zal zijn getreden, en ter vaststelling door de Provinciale Staten, aan Gedeputeerde Staten ingezonden.

Bron: ‘Waterschap De Hondshoek gelegen onder de gemeenten Berchem en Herpen’, uitgegeven door Sneldrukkerij J.H. Poell-De Rooij, 's-Hertogenbosch

Aankondiging einde van het waterschap “De Hondshoek”.

In de Provinciale Noordbrabantse Courant van 06 juli 1895 wordt het besluit van Provinciale Staten van Noord-Brabant tot opheffing van het waterschap “De Hondshoek” openbaar gemaakt, waarmee binnen 3 jaar een eind komt aan een kortstondig bestaan van een voorlopig bestuur van het enige Berghs/Herpse waterschap “De Hondshoek”.

Of het waterschap “De Hondshoek” in haar kortstondig bestaan ook een daadwerkelijke bijdrage geleverd heeft aan de strijd tegen de wateroverlast van de Beersche Overlaat is uit de geraadpleegde archieven niet op te maken.

Provinciale Noordbrabantse Courant 06 juli 1895
(Bron: www.Delpher.nl)

Betreffende uitsnede d.d. 06 juli 1895

Berghem, december 2020,
Leo van Oorsouw.

Vier kloosterzusters

Zuster Catharine - Zuster Willibrorda - Zuster Willibrordio - Zuster Reinera

Vier religieuzen uit één gezin.

Onlangs werd het Berchs Heem er, door Cor van den Heuvel, op attent gemaakt dat er in zijn familie 4 tantes als kloosterzuster hebben geleefd. Het zijn de zusters Willibrorda, Catharine en Reinera die toetraden tot de Zusters van Schijndel. De 4e non, zuster Willibrordio die trad toe tot de orde Jezus Maria Jozef. (JMJ) Er is over deze nonnen een boekje verschenen van de hand van Lambert van den Heuvel. Dit boekje is de leidraad voor dit artikel.

Orde Zusters van Schijndel

De Orde Zusters van Schijndel, waartoe de eerste drie zusters toetraden, werd gesticht op 1 november 1836 door pastoor van Erp uit Schijndel met als doel de wereld meer leefbaar te maken. De zorg voor anderen stond vanaf het begin bij de Zusters van Schijndel centraal. In het begin van de 19de eeuw was vooral voor de arbeidende klasse deze samenwerking hard nodig. Zij vielen in die tijd bijna overal buiten: geen onderwijs, geen zorg voor ouderen, geen verpleging van zieken en begeleiding van stervenden. Hulp van de overheid was er niet. De pastoors in de dorpen en steden trokken zich het lot van deze mensen erg aan en ze vroegen om hulp bij de zusters. Naast het onderwijs en zorg voor de zieken en bejaarden kwam door deze aanvragen ook hulp in andere plaatsen op gang. Dit werd mogelijk omdat het aantal zusters in die periode snel toenam. In elke stad of dorp waar de zusters zich gingen vestigen werd onder leiding van de plaatselijke pastoor en het lokale kerkbestuur zo spoedig mogelijk een klooster gebouwd, waar naast de schoollokalen voor goed onderwijs, er tevens ruimte kwam voor ziekenzalen en de zorg voor de bejaarde mens. Ook in Berghem, werd een klooster gesticht om de hierboven genoemde taken op zich te nemen.

De orde Jezus Maria Jozef (JMJ)

Zuster Willibrordio die trad toe tot de orde JMJ. Deze orde werd gesticht in 1822 in Amersfoort. In het eerste begin waren er vijf religieuzen die onderwijs gingen geven aan meisjes uit het volk, waar de meisjes nauwelijks onderwijs kregen. Voorop stond het geven van onderwijs aan arme kinderen. In 1859 kwam er bejaarden – en gezondheidszorg bij. In 1897 waren er al 880 zusters, van wie er velen naar Indonesië trokken. In Nederland waren er kloosters gevestigd in Vught, Huize Theresia, klooster Mariënborg te 's-Hertogenbosch, klooster Mariënbosch te Nijmegen en recent een groep bij de St. Josephkerk te Leiden.

Om over het kloosterleven van de vier zusters iets te vertellen. Het is heel lastig. Tijdgenoten zijn al lang overleden maar gelukkig kon de schrijver van het boek uiteindelijk wel beschikken over wat foto's en gedachtenisprentjes rond het overlijden van de zusters. Ook kon de schrijver nog wat informatie ophalen bij het moederhuis in Schijndel.

Van zuster Willibrordio kon de schrijver nog wat informatie ophalen in het Kruisherenklooster in St Agatha. Hier is het historisch materiaal verzameld opgeslagen.

Ondanks dit alles is ervan de wijze waarop hun persoonlijk kloosterleven is verlopen weinig te vinden en dat is erg jammer. De kloosterzusters stelden zich dienstbaar op en het was voor hen allen een groot ideaal om de hulpbehoevende mens te helpen: wat kon al volstaan door het verrichten van heel eenvoudige arbeid. Een kloosterzuster stelde daarnaast haar leven in dienst van God. Wat men verder beroepsmatig verrichtte werd niet aan de grote klok gehangen, wel was belangrijk dat je er mocht zijn om de naaste te dienen.

Den Berghemse Heihoek en het Kruiwagenstraatje

De vier zusters waren de dochters van Willibrordus van den Heuvel geboren te Berghem 8 febr. 1867) en Catharina van Uden (geboren te Berghem 12 juli 1874) en woonden aan het Kruiwagenstraatje.

De betekenis van de naam is niet duidelijk, maar vermoedelijk werd vroeger dit zandweggetje gebruikt voor transporteurs en kooplieden die hun goederen op kruiwagens in de richting van Herpen en Schaijk vervoerden en in omgekeerde richting naar Berghem en Oss en nog verder. Daar verdiende bijna iedereen de kost op een gemengd bedrijf, dat gemiddeld uit twee tot vijf hectaren landbouwgrond en weide bestond. Bijna al deze agrariërs hielden enkele koeien, kalveren, varkens en kippen. Het was geen rijk bestaan. Geiten werden soms nog gehouden door kleinere keuterboeren en arbeiders. Op dinsdag ging men regelmatig naar

de Osse markt, want daar was behalve de gewone markthandel een behoorlijke verkoop van varkens en kippen. De Osse paardenmarkt vond een maal per maand plaats. Voor de handel in kalveren en melkvee was men op de woensdagse markt te 's-Hertogenbosch aangewezen. Praktisch iedere boer hield tientallen kippen. De eieren werden verkocht bij de plaatselijke Eierbond, die aanvankelijk zitting hield in het oude Bondsgebouw naast de Roomse kerk. Later verplaatste de Eierbond hun inzamelingspunt naar een gebouwtje achter de nieuwe melkfabriek. Verder werden veel eieren opgekocht door losse opkopers. Aan de huisdeur kwamen vaak handelaars met allerlei kleine gebruiksartikelen. De scharenslijp (scharen- en messenslijper) en de voddenkoopman (de toddenjaap) was in het dorpsbeeld geen onbekende.

De politieagent, de postbode, de dorpsomroeper, de schoolmeesters en de 'schoolzusters van Schijndel' vervulden in Berghem een belangrijke plaats in het leven van elke dag. Van nog meer betekenis was de notaris. Voor hem had men een groot respect. Dit mede door de jaarlijkse verpachting van landbouw- en weidegronden in de poldergebieden van Berghem.

De pacht moest jaarlijks tussen Kerstmis en Nieuwjaar worden betaald. De overbekende en bekwame Megense dokter Baptist en de Osse dokter Verbeek werden in geval van ziekten in Berghem graag gezien.

In Berghem was toentertijd praktisch iedereen katholiek. De kinderen werden allen al meteen na de geboorte gedoopt. Iemand van de buurt of de familie droeg dan de boreling tijdens een van de eerste levensdagen naar de kerk: weer of geen weer, de doop moest doorgaan want het moest zo snel mogelijk 'een kindje van God' worden. Na de doop kon er bezoek komen met een "kromme arm": meestal iets lekkers of iets met kleding. Na de lagere school gingen de nog opgroeiende meisjes en jongens ergens 'dienen' bij een mevrouw in de stad of bij een boer op het platteland. Het gaan werken in een fabriek werd als 'minder netjes' beschouwd. Veel Berghemse meisjes werkten in een of ander Rooms Katholiek Ziekenhuis, dat onder leiding van zusters stond. Zo waren bijvoorbeeld heel wat Berghemse meisjes als nijverige krachten aangesteld in een Rooms Katholiek Ziekenhuis te Amsterdam. De jongens bleven na de lagere school nog enkele jaren thuis meewerken op de boerderij of ze werden elders boerenknecht. Enkelingen gingen werken in de Osse industrie. Het gaan studeren voor een ambacht of nog een hogere studie was financieel maar voor zeer weinigen weggelegd. Jonge mannen en jonge vrouwen werden soms van thuis uit aangespoord om bij een kloosterorde van zusters of broeders aan te sluiten. En het bezitten van een priesterzoon werd door ouders beschouwd als een groot godsgeschenk. Van enige families uit Den Heihoek waren kinderen bij een klooster ingetreden. De zondag was voor alle katholieken een echte rustdag. Praktisch iedereen van zeven jaar en ouder ging op zondag minstens een keer naar een Heilige Mis. Hoe trouw men in het algemeen de zondag vierde moge blijken uit de grote drukte tijdens de zondagsmissen. Men ging meestal te voet naar de kerk; fietsen naar de kerk vond men meestal ongepast. Trouwens, heel veel katholieken bezochten op zondag twee keer een heilige mis en daarnaast woonde men dan nog de bijeenkomst van een plaatselijke congregatie bij van de Grote of Kleine Heilige Familie of men was aanwezig tijdens het Lof, waarbij het Allerheiligste Sacrament werd vereerd met gebeden en gezangen. Toch zou bij veel jongere katholieken vanaf ongeveer 1925 de belangstelling voor het Lof en de Heilige Familie gaan verdwijnen, het eerst bij de niet-agrarische jeugd, omdat deze vaak het eerst was betrokken bij een opgerichte voetbalvereniging of een andere (sportieve) activiteit, waardoor op zondagmiddag hun aandacht voor het kerkbezoek onder druk kwam staan.

Het integralisme van de katholieke kerk (omstreeks 1890-1930)

Rond 1900 ontstond binnen de Katholieke Kerk een stroming die de vragen van het leven op wilde lossen binnen de regels van het geloof en vasthield aan de bestaande kerkelijke tradities. Dit was een reactie op het opkomende moderne rationalisme en de moderne wetenschap die geloofswaarheden ter discussie stelden. De kerkelijke leiders hielden krampachtig vast aan de kerkelijke regelgeving. Er werd erg tegen gezaghebbers, dus ook de pastoor, opgekeken. Wensen van gezaghebbers golden als onherroepelijk. Dit had mede tot gevolg dat veel jonge mensen werden aangespoord om zuster, broeder of priester te worden. De opvolgende pastoors van de Sint Willibrordusparochie in Berghem Johannes van Asten (1868-1899) en Cornelis van Teteringen (1899-1937) gingen in die geest hen gelovigen voor. Het gezin van Willibrordus van den Heuvel en Catharina van Uden uit het Kruiwagenstraatje vormde daarop geen uitzondering. Vanuit hun gezin bestaande uit drie zonen en zeven dochters, zouden er vier kloosterzuster worden. Dat mocht in die tijd als zeer eervol worden gezien.

Van postulant tot een volledige 'Zuster van Schijndel'

Om opgenomen te worden in het kloosterleven moest iedere aanstaande zuster een strenge procedure volgen. Gedurende de eerste paar maanden droeg de postulant een witte sluier en moest leren zich stipt aan alle regels van de congregatie te houden. De novicemeesteres keek toe of ze zich aan de regels hield. Hierdoor werd er een basis gelegd voor het komende kloosterleven.

De periode van postulant duurde gemiddeld een half jaar. Daarna legde zij als aspirant-zuster voor de komende drie jaar een tijdelijke of kleine gelofte af. In die tijd bereide de aspirant-zuster zich voor op een blijvende verbintenis. Na deze periode legt de aspirant-zuster de gelofte van armoede, kuisheid en gehoorzaamheid af. Dit gebeurt knielend voor de bisschop met aan zijn rechterkant de algemeen overste die de gelofte uitspreekt welke zij in naam van God en de congregatie aanvaardt. Hierna spreekt de bruid de drie geloften, van gehoorzaamheid, kuisheid en armoede uit. Hierna volgt een heilige mis waarna de gezegende ringen aan de vinger wordt geschoven. Voor de zusters een hoogtijdag.

De boerderij van familie Van den Heuvel aan het begin van het Kruiwagenstraatje waar de vier zusters zijn geboren.

De vier zussen als kloosterling

Zuster Willibrorda werd geboren als Adriana van den Heuvel en werd thuis Jana genoemd. Zij groeide op in een zeer katholieke omgeving van familie vrienden en kennissen. Tijdens het doorlopen van de katholieke lagere meisjesschool in Berghem, die toen onder leiding stond van de Zusters van Schijndel, maakte Jana als kind op de plaatselijke lagere school kennis met enkele van deze zusters. Als een voorbeeldig en oppassend meisje, waarhet geloof met de paplepel werd ingegeven, zal zij thuis aan tafel hebben gezegd dat ze zuster wilde worden. Haar ouders zullen haar in deze houding hebben gesteund. Het zal voor hen dan ook geen verrassing zijn geweest toen Jana dit streven kenbaar maakte.

Ze trad in het klooster als postulante op 5 februari 1925. Zes maanden erna legde ze haar burgerkleding af en ging gekleed als zuster van de congregatie van Schijndel. Een jaar erna deed ze haar tijdelijke belofte en op 6 augustus 1929 deed ze haar eeuwige professie. Een groots gebeuren in het leven van iedere religieuze.

Zuster Willibrorda zou zich tijdens haar kloosterleven actief inzetten bij de bestrijding van tuberculose. Deze ziekte was in ons land lange tijd een van de grote bedreigende volksziekten. Indien in een gezin tuberculose heerste, dan werden de nodige maatregelen genomen om deze ziekte te bestrijden. Er zijn nu verhoudingsgewijs daarom veel minder Nederlanders die nu met deze besmetting te maken krijgen, temeer omdat de bestrijding door wetenschappelijk onderzoek aanmerkelijk kon worden verbeterd.

Daarnaast heeft zuster Willibrorda zich actief ingezet voor de bescherming van zuigelingen. Het kwam zelfs voor dat de pastoors in de dorpen borstvoeding niet adviseerden: dat zou onzedelijk zijn en dus niet passen bij een goed christen. In de plaats van borstvoeding kregen de kinderen vaak melk te drinken die niet goed was gereinigd en van verschillende temperatuur en smaak. We kunnen ons dat momenteel moeilijk voorstellen, maar omtrent de kennis van een gezonde voeding voor pasgeborenen ontbrak er nog veel. Tevens waren de hygiënische toestanden rond de pasgeborenen vaak onvoldoende. Er ontbrak bij vele jonge moeders de kennis en de financiële middelen om daar verandering in te brengen. Allerlei voorkomende ziekten moest zuster Willibrorda mee helpen bestrijden. Veel kinderen hadden onder meer last van tuberculose, groeistuipen, mazelen, pokken, polio, difteritis en kinkhoest. Volgens dokter Koch, die in 1881 de tuberculose bacterie ontdekte, was deze ziekte goed te bestrijden met antibiotica. Verder moest zuster Willibrorda er bij velen op wijzen dat naast gezond drinkwater, ook te letten op gezonde lucht en licht en gezond voedsel. Het klinkt allemaal eenvoudig, maar in de praktijk was dat vaak toch een groot probleem. De aandacht die door deskundigen aan deze geneeskundige problemen werd geschonken was daarom hard nodig. De kindersterfte was tot in de negentiende eeuw in Noord - Brabant betrekkelijk hoog geweest en in vergelijking met de kindersterfte van de andere provincies in Nederland liep deze nog lange tijd voorop. Mede dank zij het werk van zuster Willibrorda en vele anderen werden de levenskansen van de pasgeborenen enorm verbeterd. Bij een uitvaart van een pasgeboren kind luidde er bij vele parochiekerken een apart luidklokje. Als parochianen dat hoorden wisten ze dat het uitvaart van een kind betrof.

Een moeder uit een dorp in het oosten van Noord - Brabant, die dicht bij de plaatselijke parochiekerk woonde en in het jaar 1934 voor de eerste keer zelf moeder was geworden, viel het op, dat zij het luidklokje voor overleden kinderen vanaf de kleine kerktoren vanaf die tijd maar zelden meer hoorde. Zij merkte op dat dit een bewijs was, dat er steeds minder pasgeborenen overleden. Na haar intrede woonde zuster Willibrorda van den Heuvel o.a. in het moederhuis, in Son en veel andere kloosters in Brabant.

Zuster Willibrorda (Jana) overleed in de Goede Week op 13 april 1974 in het Moederhuis te Schijndel. Op Paaszaterdag werd zij te rusten gelegd op de begraafplaats nabij het Moederhuis van Schijndel.

Zij was in 1974 in het totaal negenenveertig jaar een waardige en plichtsgetrouwe Zuster van Schijndel geweest.

Zuster Catherine (haar officiële voornamen waren Wilhelmina Maria) werd geboren te Berghem in het Kruiwagenstraatje op 14 december van het jaar 1905. Zij was de derde dochter uit het gezin. Ze zal al spoedig na het intreden van haar zus Willibrorda (Jana) te kennen hebben gegeven, dat ze ook zuster wilde worden en zich in Schijndel als zodanig wilde aanmelden. Ze zal haar latere kloosternaam Catherine zeker met trots hebben gedragen, dit omdat haar moeder ook met de naam Catharina werd aangesproken. Haar broers en zusters zouden haar echter bij latere ontmoetingen gewoon met haar roepnaam blijven noemen, zoals zij thuis in Berghem vanaf haar geboorte altijd was aangesproken: ze bleef voor hen allen traditioneel Mina heten!

Op 4 augustus 1928, het moment dat zij bij de Zusters van Schijndel op de stoep stond om een begin te maken met haar noviciaat, was zij 22 jaren oud. Op dat tijdstip leefden behalve haar drie broers en zussen ook haar beide ouders nog. Het zal bij huize van den Heuvel in het Kruiwagenstraatje een heel gebeuren zijn geweest, nu een tweede meisje zich in Schijndel ging aanmelden om daar ook zuster te worden. Toen ze zich bij de Zusters van Schijndel aanmeldde was zij niet de enige die daar op dat moment arriveerde. Het binnenkomen van de nieuwe Zusters van Schijndel vond plaats op een vooraf vastgestelde datum. Na het verblijf van ongeveer een half jaar als novice, werden ook zij als zuster gekleed. Dat betekende dat de novicen hun burgerkleding aflegden en als Zuster van Schijndel gekleed gingen.

Op 6 februari van het daaropvolgende jaar legden zij samen met de andere novicen de kleine gelofte af om precies vier jaar later, dus op 6 februari 1933, haar grote of eeuwige gelofte uit te spreken. Dat gebeurde in het bijzijn van de Moeder Overste en de bisschop of een andere hooggeplaatste priester.

Vanuit het klooster werden de nieuw ingetreden zusters zo veel mogelijk aangespoord om zich te bekwamen in een beroep dat de afzonderlijke zuster wel lag. Catherine kon best goed studeren en reeds op 18 juli 1930 behaalde zij de Handwerkakte – K, welke haar de bevoegdheid gaf om op de lagere school de verplichte handwerklessen te verzorgen. Verder behaalde zij op 28 juli van het jaar 1934 tevens het diploma van Coupeuse. Zij had geleerd om dameskleding te vervaardigen en zij zal zeker jarenlang heel wat zwartgekleurde tunieken, rokken en hoofdbedekkingen voor haar collega – zusters in elkaar hebben gezet. In de loop der jaren verbleef zij als 'Zuster van Schijndel' in het Moederhuis in Schijndel, in kloosters in o.a. Eindhoven en Wijbosch en nog vele andere. Maar bijna al de kloosters waar ze toen woonde stonden in de provincie Noord - Brabant. Zuster Catherine zou ruim zeventig jaar lang als een voorbeeldige kloosterzuster door het leven blijven gaan; een grootse prestatie. Ook tijdens de niet eenvoudige jaren voor en na het Tweede Vaticaans Concilie (1962 – 1965) en daarna, toen er veel twijfel ontstond over de wijze van het toenmalige kloosterleven, is zij haar gelofte als kloosterzuster standvastig trouw gebleven. Zuster Catherine, de lerares in naaldvakken op de huishoudschool, heeft vele jaren lang 's avonds naailes gegeven aan alleenstaande moeders. Zij was altijd opgewekt en gek op kinderen. Op latere leeftijd kwam zij veel bij de familie thuis om kleren te maken en te herstellen. Vele zusters herinnerden zich rond haar overlijden aan de vele naailessen die zij hen gegeven had. Daarom ging haar afscheid van dit aardse leven bij de Zusters van Schijndel, met name die van Wijbosch - Annahof, niet ongemerkt voorbij. Zuster Catherine werd gezien als een zeer goedgehartige, betrokken en religieuze zuster.

Zuster Catherine overleed in het klooster Annahof te Schijndel op 15 juli 1999 en werd begraven op het Congregatiekerkhof te Schijndel op 19 juli 1999.

Zuster Reinera, haar doopnamen waren Catharina Willibrorda, was het jongste van de elf kinderen uit het huwelijk van de familie van den Heuvel. Zij werd geboren op 9 mei van het jaar 1914, ongeveer drie maanden voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Catharina Willibrorda werd thuis door haar ouders, broers en zussen 'To' genoemd. Die naam zou ze ook later voor haar familie behouden, toen ze als zuster was ingetreden. Na de lagere schoolperiode bleef ze thuis helpen, want op een boerderij kwamen veel ijverige handen goed van pas. Haar vader overleed toen ze 18 jaar oud was en haar moeder stierf drie jaar daarna op 6 juli 1935. Als kind van deze roomse Brabantse familie was het o zo gewoon dat de praktische geloofsbeleving een belangrijke plaats innam. Als katholiek kerkte men met de regelmaat van de klok; dat hoorde in die tijd van het Rijke Roomse Leven bij de bijna normale' bezigheden. Het zal zeker zo zijn geweest dat ze contact onderhield met haar twee kloosterzussen Willibrorda

(ingetreden 1925) en Catherine (ingetreden 1928). Die wisten ondertussen hoe het leven van een kloosterzuster er uit kon zien. Mede daardoor moet zij beïnvloed zijn geweest om zich eveneens in Schijndel aan te melden.

Op 4 februari 1936 was het voor haar zo ver en stond ze op die dag bij de zusters in Schijndel aan de poort om zich als novice aan te melden. Zes maanden daarna werd zij als een echte zuster gekleed. Een jaar later deed ze haar tijdelijke gelofte als kloosterzuster en op 6 augustus 1940 (ons land was toen drie maanden onder de Duitse bezetting) legde zij haar Eeuwige Professie af.

Eenmaal in het klooster werd door de leiding van de zusters bepaald welke taak voor de nieuwbakken zuster zou passen. Daarbij werd gelet op vaardigheden en leermogelijkheden, die hen lagen. Indien mogelijk werden de jonge zusters opgeleid voor een taak in de zorg of het onderwijs. Omdat de Heuveltjes best wel over een goed verstand beschikten werden ze naar een opleiding gestuurd die bij hen goed paste. Zuster Reinera slaagde reeds in 1941 het Ziekenverpleging diploma - A. Verder behaalde ze drie jaar later de Aantekening Kraam.

Op latere leeftijd, ze was in haar 42ste levensjaar, ging ze in opleiding voor de Stafcursus Ziekenverpleging. Dit gaf haar de mogelijkheid om hoofd te worden van de afdeling van een van de ziekenhuizen, die onder de leiding van de Zusters van Schijndel stonden. Tijdens haar vijftigste levensjaar ging ze nog op examen voor het diploma van de E.H.B.O. Nu je dit hier leest zou je kunnen denken dat het allemaal niet erg veel voorstelde, maar er waren in die tijd weinig gelegenheden om zich verder te bekwamen en elke kans die zich voor deed werd voor en door de zusters aangegrepen. Reinera heeft in de loop van de jaren in verschillende ziekenhuizen gewerkt. Daar werkte ze toen meestal als hoofd van een mannenafdeling.

Ze woonde haast altijd in kloosters waar een ziekenhuis stond.

Na een werkzaam leven woonde zij gepensioneerd in 's - Hertogenbosch en Schijndel - Wijbosch. Dat was in de jaren na 1991- tot haar overlijden in 2008.

Op latere leeftijd woonde zuster Reinera met andere zusters eerst in Eindhoven in een geloofsgemeenschap met andere zusters en daarna te 's - Hertogenbosch in de Nemiusstraat.

Toen ze echt oud werd verbleef ze zoals hierboven vermeld in Schijndel - Wijbosch.

Met haar kloosterzus Catharine (Mina) was ze erg close en ze zijn zelfs met hun tweeën naar hun zus Anna (Anna Berkelmans - van den Heuvel), die in Australië V.I.C. woonde, gedurende veertien dagen op bezoek geweest.

Zuster Willibrordio, Cornelia Maria van den Heuvel werd op 5 december 1906 geboren te Berghem in het Kruiwagenstraatje. Ze was het vierde kind (van de tien) van het gezin van den Heuvel. Thuis werd Cornelia Maria aangesproken met de roepnaam Kee. Toen zij in het jaar 1939 haar intrede deed bij de Zusters van JMJ te 's-Hertogenbosch, waren haar ouders daarvoor al overleden. Nadat haar moeder in 1935 was gestorven, nam zij thuis nog enkele jaren de leiding in handen en zorgde zij voor nog twee broers.

Nadat duidelijk werd dat deze beiden hun eigen toekomst opbouwden kon Kee over haar eigen vooruitzicht gaan nadenken. Al eerder werd opgemerkt, dat in hun buurtschap iedereen katholiek was en men daar ook trouw naar leefde. En het was heel begrijpelijk dat Cornelia Maria (Kee) evenals drie van haar zussen kloosterzuster wilde worden. We zouden dan verwachten dat zij zich evenals

drie van haar zussen, zou aanmelden bij de Zusters van Schijndel. Toch gebeurde dat niet; waarom ze dat niet heeft gedaan is onduidelijk. Zouden ze in Schijndel in die jaren mogelijk te veel aanmeldingen hebben gekregen en zou ze lange tijd op de wachtlijst blijven staan om daar een plek te kunnen veroveren? Zo ongeveer kan het voor Kee, die de als kloosternaam Willibrordio koos, zijn gelopen en op 13 januari 1939 deed zij haar intrede in het statige in neo-gotisch gebouwde klooster Mariënborg van de zusters van JMJ aan de St. Janssingel te 's-Hertogenbosch.

In 1940 legde Willibrordio haar tijdelijke gelofte af en op 29 juli 1943 werd zij geprofest als een volwaardige zuster van JMJ.

Zuster Willibrordio werd in het begin als zuster van JMJ ingezet in de keuken van het klooster Mariënborg. Dit werk als keukenzuster zou ze vijftig jaar blijven verrichten. Zij moet een groot gevoel hebben voor het bereiden van maaltijden; eten bereiden deed ze met liefde en plezier en ze had er niet alleen een goede feeling voor, maar ze was er tegelijkertijd ook erg voor geporteerd. De meeste jaren werkte ze in de grote keuken van het klooster van Mariënborg te 's-Hertogenbosch doch ze heeft ook in andere kloosters in de regio gewerkt.

Zuster Willibrordio heeft met veel enthousiasme al die jaren in de keuken gewerkt. Dat was haar ding. Het is bekend dat ze tijdens de oorlogsjaren regelmatig eten uitdeelde aan hongerige lieden die geen geld hadden om eten te kunnen kopen.

De jubilea (vijfentwintig en vijftigjarig kloosterfeest) van de vier tante zusters, en met name die van zuster Willibrordio waren altijd naast gezellige familiereunies tevens indrukwekkende, uitgebreide en fantastische feestelijkheden en er werd dan enorm lekker gegeten. Onvergetelijk waren deze belevenissen!! Toen zuster Willibrordio zelf vijftig jaar in het klooster was, werd er door heel de grote familie ontzettend uitgebreid, langdurig en smakelijk gegeten. Dit was Willibrordio waardig.

Na de tweede wereldoorlog konden de zusters van JMJ door het tekort aan zusters de vele kloosters niet blijven beheren. Tussen 1945 en het begin van de zestiger jaren werden zij daarom gedwongen om 28 huizen op te heffen. Het werd zelfs zo, dat in de loop van de jaren het trotse klooster van de Mariënborg te groot en te duur bleek. De zusters van JMJ moesten het daarom verlaten. Voor het relatief grote aantal bejaarde zusters betekende dat, zij elders verpleegd moesten gaan worden en daarom werden een aantal eigen huizen zo ingericht, om dit toenemend aantal bejaarde zusters op te vangen. Huize Cunera in Heeswijk telde wel ongeveer honderd zusters die hier op hun oude dag werden verzorgd. Willibrordio werd daar sinds november 1999 verpleegd en daar overleed ze een jaar later op 21 maart 2000; ze was toen ruim 93 jaar oud.

Gezinsfoto van Willibrordus van den Heuvel en Catharina van Uden uit Kruiwagenstraatje. Van links naar rechts: Mina (zuster Catharine); Marie; Wim; Moeder, Catharina van Uden; Jan (zuster Willibrorda); To, zuster Reinera, jongste kind; Kee (zuster Willibrordio) midden naast moeder, Frans; Willibrordus van den Heuvel; Anna; Jan; Nelleke (Nelleke overleed in 1918 aan de Spaanse griep).

Dierbare Zus
 Dierbare zusje - wil niet wenen
 Omdat Moeder slecht is
 Wellicht dat een beter leven
 Vaardig hoefden toch verrijzen
 Ja dat was bij mindel Moeder
 Althans haar hand was Moeder
 Groot was daarom Moeder hand
 Een haar dierbare jongste hand
 Ja, wij hadden een Moeder
 Die ons allen van ons dacht
 Een ons van Moeder glimlach
 Een ons van Moeder beste kracht

 Gy Gy want ten inden kerk
 Althans Moeder sterfverhaal
 Gy want liefderijk Moeder omringde
 In die laatste levensuren

 Maar Gy want daar getuige
 Van Moeder laatste kalmte
 Toen Gy met een ziele glimlach
 Gy gekant - de ziele dacht
 Ja die glimlach bij gelovigen
 Moeder ging naar beter land
 Moeder geen rechts of geen lijden
 Want Moeder vrede was verlost

 Daarom wilten wij niet wenen
 Omdat ook wij ook wij
 Want ons Moeder mogen groeten
 In die laatste Heem land

Gedicht dat zuster Catharine schreef aan haar toen nog thuis wonende zus To (later zuster Reinera). Dit als troost voor het overlijden van moeder.

Afsluiting

Zuster Willibrorda, Zuster Catharine, Zuster Reinera, Zuster Willibrordio

Door jullie trouw aan God,
Jullie grote devotie tot Maria,
Jullie respect voor alle Heiligen,
Jullie aanhoudend gebed,
Jullie als pleitbezorgers bij God,
Jullie voorbeeld voor ons allen,
Jullie richtsnoer voor de goede weg,
Jullie zorg voor de behoeftige mens,
Jullie inspiratie voor het juiste en goede pad,
Jullie voorvechten voor iedereen,
Jullie arbeidzaamheid, Jullie warmte,
Jullie medeleven,
Jullie attentie voor al de medezusters,
Jullie volgen van Gods spoor,
Jullie liefde voor de mens....en zorg voor ontelbaar velen.

Door dit alles blijven jullie onze

FAKKELDRAGERS.

WIJ MOGEN DEZE OVERNEMEN EN

JULLIE VOORBEELD BLIJVEN VOLGEN

DAT IS JULLIE OPDRACHT AAN ONS.

Van links naar rechts: Zuster Catherine, Zuster Willibrordio, Zuster Willibrorda en Zuster Reinera

Eerder verschenen verhalen in 't Vagevenster sinds 1992

- 1 Oprichting Heemkundevereniging 't Vagevenster/Geschiedenis rondom de gerechts plaats Berghem/Jan Nelissen (1). Het kruisbeeld langs den openbare weg te Berghem.
- 2 Expositie Koninginnedag/Jurgens/Generaties in beweging/ Het grafkruis van pastoor Prinsen/ Oude ambachten en gebruiken/Past. van Genugten Ereburger/Jan Nelissen (2).
- 3 Op de Lallenberg/Herman Parlevliet/Gedenksteen overleden missionarissen.
- 4 Terug naar de Lallenberg/Straatnamen Wim v.d. Heuvel/Dwarsdijken Hertogswetering/Vroeger keuterboer en arbeider.
- 5 Berghem Wereldoorlog II.
- 6 Broeder Chryostomus/Proost/Hendige klunkes (klompenmakers)/Allemaal familie?
- 7 Berghem vanuit de lucht 1944/Over watersnood en geldnood/Bodemvondsten/Kozakken in Berghem/Belasting rond 1700/d'n Bik op het platteland/St. Anna vereniging/Expositie in het kader van 50 jaar bevrijding 1945-1995.
- 8 Wie was de baas, Pastoor of Burgemeester 1919/Noodziekenhuis 1944-1945.
- 9 Soeur St. Jacob - Anna v.d. Heuvel/Aanwinst voor Berchs-Heem/Henk Luijterink onderscheiden/Den Heihoek/ Pauselijke Zegen/Het verzamelvirus.
- 10 Schuurkerk Harensesteeg/Broeder Hippolytus {Rudolf van der Heijden}.
- 11 Het Brabantse boerendak/De Harensesteeg - 1800 tot 1850 als straatweg-waterweg tolweg.
- 12 Jo Hoeks-van Thiel/Monseigneur Harry van der Putten/De geschiedenis van de post te Berghem/d'n bik op het platteland.
- 13 R.K. Coöperatieve Stoomzuivelfabriek St. Joseph 1917 - 1964.
- 14 Jan Broers/Berghemse St. Willibrorduskerk, een Kathedraal Monument/Kerk van Berghem in vroegere jaren (1).
- 15 Burenhulp jaren '50 in het Duurensend/Kolenhandel den Brok/Kerk van Berghem in vroegere jaren deel 2/ Amateur-archeoloog Jan van de Coolwijk.
- 16 Bijna 100 jaar Zusters van Liefde in Berghem 1884 - 1982.
- 17 De Bergse Zeeg een riviertje of beek dwars door Berghem, onderzoek naar een natuurlijke waterloop/ Een pracht van een 'huis en hof van oorsprong laat 17e eeuws.
- 18 Berghemse molens/Archeologie in eigen tuin/Berghemse mensen in 1876.
- 19 Ook Berghem was lang een Koning rijk. Schuttersgilden.
- 20 Verloskunde in de vorige eeuw/Bruidsjurk per luchtpost/Thuislooksters/ Kerk van Berghem in vroegere jaren (deel 3 slot)/Notities van Pastoor van Genugten.
- 21 Gemeentehuis Berghem/Een stukje Nederlands-Berghemse geschiedenis/Heistraat 7.
- 22 Het Berghemse Wit-Gele kruis van 1917 - 2000.
- 23 Van den Kromme Slip/Thé de Smid/Een 'Bergse soldaat in mei 1940!
- 24 Tol op de wegen rond Berghem.
- 25 Oorlogservaringen Harrie van Orsouw.
- 26 Het ontstaan van Landgoed Zevenbergen.
- 27 Verzet in Berghem en omgeving 1940-1945.
- 28 Martinus Oortman - Onderwijzer en gelegenhedsdichter in Berghem 1837-1889.
- 29 Bart Megens vertelt over zijn hobby 'Bijenhouden/Michiel Withmij (1643-1721), de eerste secretaris van Berghem en Nistelrode in de geest van de Politieke Reformatie!
- 30 De pauselijke zouaven uit Berghem.
- 31 Jeugdherinneringen enz.
- 32 Tot verrassing van velen bleken we familie te hebben in Noord-Amerika
- 33 Scouting Berghem 70 jaar jong
- 34 Broeder Gerard van Lith
- 35 Berchse Saldaote tijdens de 2e Wereldoorlog
- 36 Het onderwijs in Berghem van 1648 tot 1837